

Verdiepend impactonderzoek van Sing & Dance UP!

Impactrapport

Oktober 2025

Colofon

Deze publicatie is opgesteld door Impact House – Grant Thornton, in opdracht van de ELJA Foundation. Het project Sing & Dance UP! is een project van Méér Muziek in de Klas, mogelijk gemaakt door de ELJA Foundation.

Auteurs

Impact House

Sanne Eekman
Manon Peek
Maas Lentjes

Meer informatie over deze publicatie

Heeft u vragen naar aanleiding van deze publicatie? Neem dan gerust contact met ons op.

Beeldgebruik

De foto's in deze publicatie zijn afkomstig uit de collectie van Méér Muziek in de Klas.

Impact House – Grant Thornton

www.grantthornton.nl

De aanleiding

Over Sing & Dance UP!

Méér Muziek in de Klas wil kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs, maar ook daarbuiten, bevorderen. Op 5 juni 2025 organiseerde Méér Muziek in de Klas met ondersteuning van de ELJA Foundation, voor de tweede keer het Sing & Dance UP! evenement. 6000 kinderen kwamen naar RTM Stage Ahoy Rotterdam voor een middag waar het plezier van samen dansen en zingen samen met bekende artiesten centraal stond. Artiest Babs componeerde, schreef en voerde het lied 'Als we samen zijn' op speciaal voor deze tweede editie van Sing & Dance UP!. De kinderen stonden centraal tijdens de middag; zij waren de sterren van de show.

De vraag van ELJA Foundation

De ELJA Foundation is een filantropisch fonds dat innovatieve programma's ontwikkelt met culturele organisaties op het terrein van de podiumkunsten en beeldende kunst, waardoor kinderen en jongeren met verschillende leefwerelden beter worden voorbereid op hun toekomst en meer met elkaar verbonden raken. De ELJA Foundation is een impactgericht fonds. Naast de ontwikkeling, co-creatie en financiering van programma's, initieert de ELJA Foundation ook onderzoek en deskundigheidsbevordering middels de ELJA Academy. Het doel van onderliggend onderzoek is om te leren van projecten, deze kennis te delen met het veld en maximale impact realiseren.

Impact House is gevraagd om een verdiepend impactonderzoek uit te voeren voor het project Sing & Dance UP! in samenwerking met de organisatie Méér Muziek in de Klas.

Verdieping ten opzichte van het impactonderzoek uit 2024

In 2024 heeft Impact House voor de eerste editie van Sing & Dance UP! een impactonderzoek uitgevoerd. In dit onderzoek lag de focus voornamelijk op de beoogde effecten, waaronder: het plezier ervaren van samen zingen en dansen, meer begrip krijgen voor de talenten, ideeën en opvattingen van anderen en trots ervaren rondom hun deelname. Tijdens dit onderzoek werden met name de leerlingen zelf bevroegd in combinatie met een aantal leerkrachten.

Dit vervolgonderzoek bouwt hierop voort door andere effecten uit de Theory of Change te meten en twee centrale aannames te toetsen: 'Sing & Dance UP! sluit goed aan bij de doelgroep' en 'er is een meerwaarde voor kinderen om vaker dan één keer mee te doen aan Sing & Dance UP!.' Ook is in dit onderzoek specifiek gekeken naar de mate waarin het programma voor kinderen een sleutelervaring is geweest. Daarnaast is de scope van het onderzoek verbreed door niet alleen kinderen en leerkrachten te bevragen, maar ook Vliegende Brigadiers, interne cultuur coördinatoren, ouders en experts op het gebied van cultuureducatie. Hierdoor zijn de ervaringen van kinderen in een bredere context geplaatst en is meer inzicht verkregen in de geselecteerde effecten; wat heeft het programma teweeg gebracht in de persoonlijke en sociale ontwikkeling van kinderen? In hoeverre was dit een verbreding van hun horizon? En sloot het programma even goed aan voor de verschillende (sub)doelgroepen?

In dit rapport worden de resultaten, conclusies en aanbevelingen gepresenteerd om de impact van Sing & Dance UP! verder te vergroten. Op de volgende bladzijde staat een korte beschrijving van het programma, gevolgd door de leeswijzer van dit rapport.

Het Sing & Dance UP! programma

Het Sing & Dance UP! programma bestaat uit de selectie van klassen en drie onderdelen voor de leerlingen:

Voor het programma

0. Selectie van klassen

Klassen konden zich aanmelden voor het Sing & Dance UP! programma. Vanuit deze aanmeldingen zijn 200 klassen geselecteerd. Bij deze selectie is rekening gehouden met de verschillende typen scholen, om zo kinderen met veel verschillende achtergronden en scholen uit heel Nederland de kans te bieden om het programma te ervaren.

Tijdens het programma

1. Voorbereidend lestraject

In de maanden voor het evenement ontvingen de deelnemende klassen 13 gratis zang- en danslessen, gegeven door professionele vakdocenten (Vliegende Brigadiers) die hiervoor in de klas kwamen. Aan de hand van lesmateriaal ontwikkeld voor het programma hebben zij de leerlingen geholpen zich samen voor te bereiden op het evenement.

2. Groot event

Op 5 juni vond het evenement in RTM Stage Ahoy Rotterdam plaats, waarbij de kinderen in de spotlight stonden en ze samen met bekende artiesten gedanst en gezongen hebben.

Na het programma

3. Verankering van zang & dans

Om na het evenement de mogelijkheid te bieden om te blijven zingen en dansen in de klas wordt er een verankeringbudget aangeboden. Hierdoor kunnen kinderen die de smaak te pakken hebben verder in hun zang- en dansontwikkeling.

Over dit impactrapport

Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit zeven hoofdstukken en biedt een verdiepende blik op de impact van Sing & Dance UP!. Het opent met een samenvatting van de belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen.

De Theory of Change van Sing & Dance UP! vormt het fundament van het onderzoek en helpt om de beoogde effecten en onderliggende aannames scherp te krijgen. In hoofdstuk 2 worden de Theory of Change en de bijbehorende leervragen toegelicht. In hoofdstuk 3 worden de gebruikte onderzoeksmethoden beschreven. Het rapport maakt gebruik van zowel kwantitatieve als kwalitatieve methoden, waaronder vragenlijsten, interviews en stembussen. Ook wordt uitgelegd hoe de data is geanalyseerd en welke beperkingen daarbij gelden.

Hoofdstuk 4 presenteert de resultaten en is opgebouwd rond de geselecteerde effecten en aannames uit de Theory of Change. Bovenaan elke pagina staat welk effect wordt behandeld. Per effect worden de resultaten uit verschillende databronnen samengebracht, ondersteund met visualisaties en citaten.

Hoofdstuk 5 en 6 bevatten de conclusies en aanbevelingen. De aanbevelingen zijn geordend volgens drie niveaus van leren (single, double en triple loop) en bieden concrete handvatten om de impact van Sing & Dance UP! verder te vergroten.

Tot slot bevat hoofdstuk 7 de annex met aanvullende informatie, zoals toelichting op de verschillende functies van de bevraagde doelgroepen en aanvullende financiering van scholen, de effectenkaarten en uitsplitsingen van resultaten.

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	7
2. De Theory of Change en leervragen	9
3. Methodes	12
4. Resultaten	16
4.1 Resultaten: Het event als sleutelervaring voor kinderen	17
4.2 Resultaten: Verbondenheid onder kinderen	20
4.3 Resultaten: effecten over persoonlijke en sociale ontwikkeling	23
4.4 Resultaten: Vaker zingen en dansen	26
4.5 Resultaten: Ondersteuning voor scholen om vaker te zingen en dansen	29
4.6 Resultaten: Aanname – Sing & Dance UP! sluit goed aan bij doelgroep	31
4.7 Resultaten: Aanname – De meerwaarde van een tweede deelname	37
5. Conclusies	40
6. Aanbevelingen	44
7. Annex	47

A woman with curly hair, wearing a light blue denim jacket and matching pants over a white crop top, is performing on stage. She is smiling and has her arms raised, holding a microphone in her right hand. The background is dark with vertical blue light bars and spotlights. In the foreground, the back of a person's head and arm is visible, also with their arm raised.

1. Samenvatting

Samenvatting

Over het onderzoek

In vervolg op het eerste impactonderzoek richtte dit verdiepende onderzoek zich op de volgende vragen:

- **Wat is de impact van Sing & Dance UP!?** – rondom sleutelervaring, verbondenheid en de ontwikkeling van kinderen.
- **Wat is de lange termijn impact van Sing & Dance UP!?** – zoals het vaker samen zingen en dansen, en de ondersteuning die scholen nodig hebben om dit structureel in te bedden.
- **Hoe kan de selectie van scholen worden verbeterd?** – door inzicht in de impact op verschillende subgroepen en de effecten van herhaalde deelname aan Sing & Dance UP!.

Methodologie

Het onderzoek maakte gebruik van een mixed-methods aanpak, met: Stembussen voor kinderen tijdens het concert, digitale vragenlijsten voor leerkrachten en Vliegende Brigadiers, en interviews met leerkrachten, cultuurcoördinatoren, experts en ouders samen met hun kinderen.

Belangrijkste resultaten

Verbreden van de horizon: 88% van de leerkrachten vindt dat deelname aan Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen een unieke ervaring is die zij anders niet zouden hebben gehad.

Verbondenheid: 72% van de leerkrachten zag dat hun leerlingen beter samenwerkten door Sing & Dance UP! – zowel tijdens het programma als op langere termijn.

Ontwikkeling van kinderen: Leerkrachten en Vliegende Brigadiers observeerden dat kinderen beter ontdekten waar zij goed in zijn én dat zij meer oog kregen voor de talenten van anderen. Ook gaf 87% van de kinderen aan zich bijzonder te voelen door Sing & Dance UP!.

Vaker zingen en dansen: volgens 75% van de leerkrachten zingen en dansen hun leerlingen vaker na deelname aan Sing & Dance UP!. De grootste drempel die scholen ervaren om dit buiten Sing & Dance UP! te stimuleren is gebrek aan financiële middelen. Sing & Dance UP! biedt een verankeringsbudget, mogelijk kan deze regeling verder uitgebreid worden.

Brede impact, maar verschillen tussen doelgroepen: Sing & Dance UP! heeft een unieke toegevoegde waarde voor alle groepen leerlingen, maar de verwachte impact is het grootst bij kinderen die weinig vanzelfsprekende toegang hebben tot kunst en cultuur, en bij kinderen die minder tot hun recht komen als het gaat om cognitieve vaardigheden. Het is dus aannemelijk dat een gerichte focus op deze doelgroepen zo tot een vergroting van de impact zal leiden.

Tweede deelname versterkt impact: Leerkrachten gaven aan dat bij een tweede deelname de spanning bij leerlingen minder is, verwachtingen duidelijker zijn en er meer ruimte ontstaat voor plezier en vaardigheidsontwikkeling bij leerlingen. Toch willen veel leerkrachten liever andere kinderen de kans bieden om mee te doen aan het programma.

Aanbevelingen

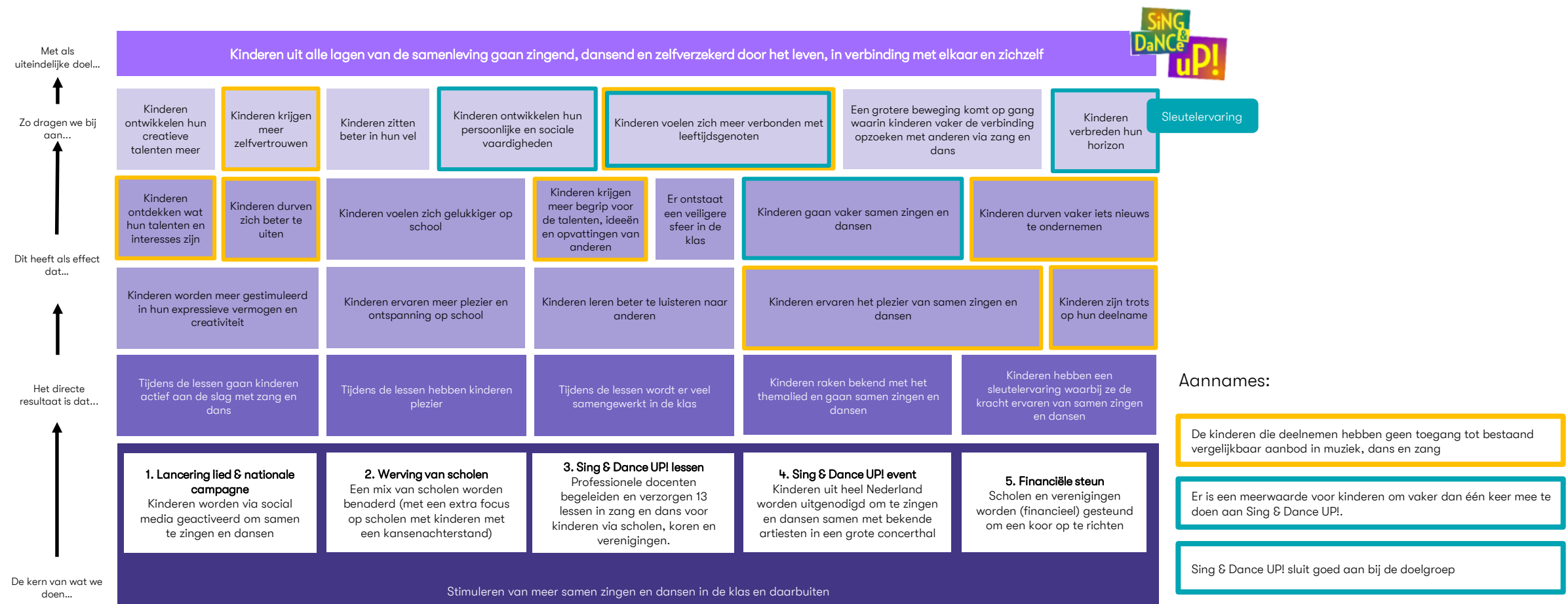
- Gerichte schoolselectie – Neem een actieve benadering om juist die scholen te bereiken waar de meeste impact te behalen is.
- Subdoelgroepen beter bedienen – Differentieer het programma naar de subdoelgroep: Geef extra begeleiding aan kinderen zonder culturele ervaring en bied oudere leerlingen bij herhaalde deelname een nieuwe rol.
- Afstemming met scholen – Bespreek vooraf de doelen van de school en stem het programma daarop af. En blijf na afloop in contact met scholen om hen te ondersteunen om zang en dans te blijven aanbieden en zo een grotere zang- en dansbeweging op gang te brengen.
- Vervolgonderzoek – Focus op de lange termijn effecten van Sing & Dance UP! en het inrichten van structurele monitoring op basis van de vragenlijsten voor leerkrachten en Vliegende Brigadiers.

2. De Theory of Change en leervragen

Figuur 1: Theory of Change met meetprioriteiten

Meetprioriteiten van het eerste impactonderzoek

Meetprioriteiten van dit vervolg impactonderzoek

Leervragen

De meetprioriteiten die gekozen zijn vanuit de Theory of Change voor het verdiepende impactonderzoek zijn te vertalen in onderstaande leervragen.

Om beter te begrijpen wat de impact is van Sing & Dance UP!:

- In hoeverre is het concert een sleutelervaring geweest voor de deelnemende kinderen? En heeft het geleid tot horizon verbreding bij kinderen?
- Is er meer verbondenheid in de klassen die mee hebben gedaan met Sing & Dance UP?
- Wat kan Sing & Dance UP! betekenen voor de ontwikkeling van een kind (zowel gericht op persoonlijke vaardigheden als sociale vaardigheden)?

Om te begrijpen hoe een bredere beweging van zingen en dansen op gang te brengen? :

- Draagt Sing & Dance UP! bij aan dat kinderen vaker gaan zingen en dansen (op school)?
- Welke drempels ervaren scholen nu om te faciliteren dat kinderen vaker gaan zingen en dansen op school?

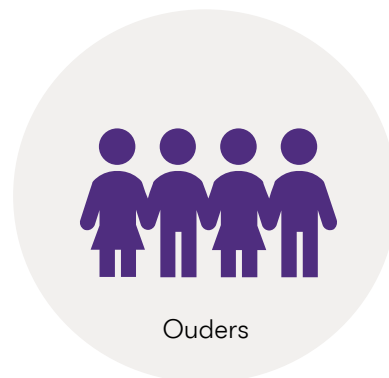
Om de selectie van scholen te verbeteren:

- Wat is de meerwaarde voor kinderen van een herhaalde deelname aan Sing & Dance UP! ?
- Hoe kan het programma zo goed mogelijk aansluiten bij verschillende (sub)doelgroepen om zo het grootst mogelijk effect te realiseren?

De uitkomsten van de leervragen leiden tot set een aan aanbevelingen die bijdragen aan het verbeteren van het programma

3. Methodes

Methodes – bevroagde doelgroepen

*Toelichting op de verschillende functies van de bevroagde doelgroepen is te vinden in de annex.

Methodes – gebruikte meetinstrumenten

Tijdens concert

1. Stembussen waar 1226 kinderen een stem hebben uitgebracht op één van de stellingen.

Na afloop van SDU programma

2. Vragenlijst ingevuld door 65 leerkrachten van 45 verschillende scholen. Van deze scholen deden de volgende klassen mee:

- 32 klassen van groep 5.
- 32 klassen van groep 6.
- 27 klassen van groep 7.
- 14 klassen van groep 8.

- 21 scholen aangesloten bij het Jeugdeducatiefonds (JEF).
- 1 school aangesloten bij de School en Omgeving regeling (S&O).
- 1 school aangesloten bij zowel JEF als S&O.
- 22 scholen die niet zijn aangesloten bij het JEF of het S&O.*

3. Vragenlijst ingevuld door 34 Vliegende Brigadiers.

4. Twee ouder-kind interviews. Er hebben 2 ouder-kind interviews plaatsgevonden. Waarvan het ging om 2 kinderen die in 2024 mee hebben gedaan aan Sing & Dance UP!. Tijdens deze interviews is er gebruik gemaakt van effectkaarten. Deze effectkaarten sluiten aan bij de belevingswereld van kinderen, en bieden zo een creatieve en passende onderzoeksmethode om veranderingen door het programma te bespreken. Deze effectenkaarten zijn met toelichting te vinden in de annex.

5. Interviews met 5 leerkrachten die nu voor een tweede keer hebben deelgenomen aan Sing & Dance UP!.

6. Interviews met 5 interne cultuur coördinatoren.

7. Interviews met 3 experts: Melissa Bremmer, Koen van Eijck en Erwin van Meerkerk

*Toelichting op de verschillende functies van de bevroegde doelgroepen is te vinden in de annex.

Data-analyse

Analyse van de vragenlijsten

De vragenlijsten zijn verspreid onder leerkrachten en Vliegende Brigadiers door Méér Muziek in de Klas. Na ontvangst van de ingevulde vragenlijsten heeft Impact House de data geanalyseerd met behulp van IBM SPSS. Hierbij is voornamelijk gebruik gemaakt van frequentieanalyses, waarmee de verdeling van antwoorden per vraag inzichtelijk is gemaakt. Deze analyses geven een overzicht van het aantal respondenten per categorie, inclusief percentages en cumulatieve verdelingen.

Analyse van de interviews

De kwalitatieve gegevens uit de interviews zijn geordend en gecodeerd in Excel, waarbij per respondent relevante uitspraken en observaties zijn vastgelegd. Aangezien dezelfde effecten bij meerdere doelgroepen zijn uitgevraagd, maakten wij gebruik van triangulatie. Door de verschillende antwoorden over dezelfde effecten te vergelijken, hebben wij een rijk beeld verkregen van de mate waarin de geselecteerde effecten hebben plaatsgevonden.

Beperkingen

Hoewel de verzamelde data waardevolle inzichten opleveren, zijn er enkele aandachtspunten voor de interpretatie van de onderzoeksresultaten.

- **Dit onderzoek richt zich vooral op de kortetermijneffecten van Sing & Dance UP!, en in mindere mate op de langetermijneffecten.** Onderzoeksmethoden zoals de stembussen op het evenement tonen aan hoe kinderen denken over stellingen zoals 'ik ga deze dag nooit vergeten', maar of dit op de lange termijn daadwerkelijk zo is, kan (nog) niet worden bepaald. Ook intentieverklaringen, zoals het voornemen om vaker te zingen en dansen in de klas, laten enthousiasme zien, maar het daadwerkelijke effect op gedrag is niet vastgesteld.
- **In enkele gevallen is de omvang van de steekproef erg klein, wat de generalisatie van de resultaten vermindert.** Zo kunnen bijvoorbeeld de twee ouder-kind interviews over de langetermijneffecten van Sing & Dance UP! wel een indicatie geven van hoe dit er voor sommige kinderen uitziet, maar kunnen deze resultaten niet over alle kinderen generaliseerd worden.

4. Resultaten

4.1 In hoeverre is het concert een sleutelervaring geweest voor de deelnemende kinderen?

Concert als sleutelervaring (1/2)

Het concert van Sing & Dance UP! zorgt bij de meeste kinderen voor een bijzondere, nieuwe ervaring die indruk maakt en voor een veel kinderen hun horizon verbreedt. De mate waarin de ervaring beklijft verschilt per kind.

Dit blijkt allereerst uit de resultaten van de stembussen (figuur 2), waarbij de kinderen op de dag van het concert konden stemmen op twee stellingen. Maar liefst 87% van de kinderen voelde zich door het concert bijzonder, terwijl 81% aangaf dat ze de ervaring nooit te zullen vergeten. Een kleine minderheid gaf aan dit “misschien” zo te ervaren of “oneens” te zijn met de stelling.

Ook de leerkrachten bevestigen dit beeld. 94% van de leerkrachten denkt dat het evenement een blijvende indruk heeft achtergelaten op de meerderheid van hun kinderen. Daarnaast vindt 88% van de leerkrachten dat Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad, en 63% van de leerkrachten denkt dat het voor de meerderheid van hun leerlingen heeft geleid tot verbreding van hun horizon. De leerkrachten lichten toe:

“Onze kinderen komen niet snel in aanmerking bij zulke sociale activiteiten. Veel kinderen zijn nog nooit in een theater, concert of bioscoop geweest. Zo kunnen ze erachter komen of ze hier talent voor hebben en ervaren ze wat muziek met je ziel doet” – Leerkracht

“Sommige kinderen hebben nog nooit een optreden meegemaakt. Sing & Dance UP! is een supertoffe ervaring die je iedere klas gunt.” – Leerkracht

De twee gesprekken met ouders en kinderen laten zien dat het concert een warme herinnering vormt, maar dat de mate waarin dit beklijft, verschilt per kind. Eén meisje gaf aan dat ze bij het horen van liedjes regelmatig terug denkt aan het concert en dat dit nog steeds een positief gevoel oproept. Haar moeder bevestigde dat dit gevoel ook een jaar later aanwezig blijft, al wordt er niet vaak meer over gesproken. Bij een ander kind bleek de herinnering aan het concert grotendeels vervaagd, terwijl de lessen in de voorbereiding juist wél sterk waren blijven hangen.

Figuur 1. Dit denken de leerkrachten over het verbreden van de horizon:

94%

Van de leerkrachten denkt dat het evenement een **blijvende indruk** heeft achtergelaten voor de meerderheid van hun leerlingen.

88%

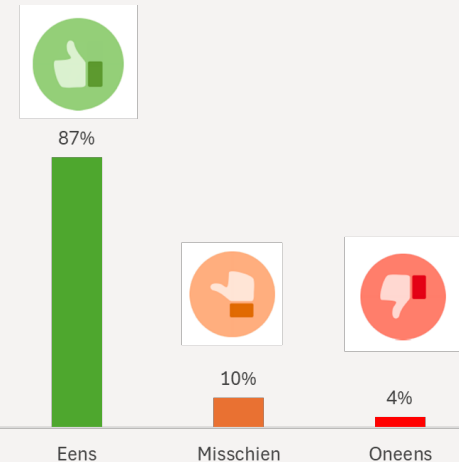
Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen **een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad.**

63%

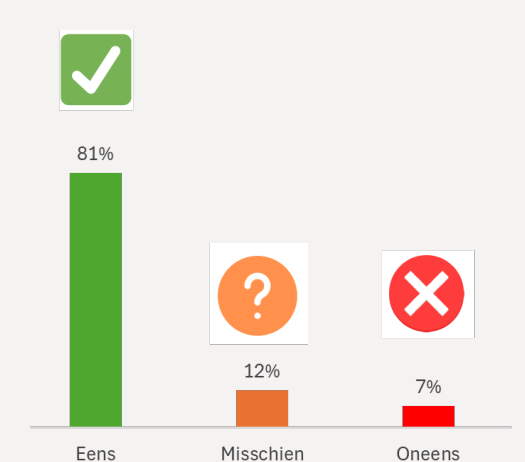
Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! Voor de meerderheid van hun leerlingen heeft geleid tot de **verbreding van hun horizon.**

Figuur 2. Uitkomsten van de stembussen voor kinderen tijdens het concert

Door vandaag voel ik mij bijzonder (n=599)

Ik ga vandaag nooit vergeten (n=627)

Concert als sleutelervaring (2/2)

Sing en Dance UP! onderneemt al verschillende stappen om de herinnering aan het traject levend te houden bij leerlingen. Zo krijgen de kinderen die bij het event zijn geweest een *goodiebag*, wat hen op een later moment herinnert aan het event. Ook krijgen alle scholen de (klassen)foto's digitaal toegestuurd na het concert. Daarnaast wordt er vanuit Sing & Dance UP! de mogelijkheid geboden om een verankeringsbudget van €2.000,- euro aangeboden waar scholen gebruik van kunnen maken om opvolging te geven aan de zang- en danslessen. Momenteel maakt 47% van de scholen gebruik van dit verankeringsbudget.

Onze aanbeveling is om ook een tastbare en/of visuele herinnering aan het event op school of in de klas te hebben, zodat kinderen dagelijks herinnerd worden aan het traject. Deze tastbare herinnering zou in de vorm van een ingelijste foto kunnen. Met deze tastbare herinnering draagt hopelijk bij aan de herinnering van kinderen, waarmee zij zich weer gestimuleerd worden om te zingen en dansen.

4.2 Is er meer verbondenheid in de klassen die mee hebben gedaan met Sing & Dance UP! ?

Verbondenheid door deelname (1/2)

Leerkrachten en Vliegende Brigadiers rapporteerden over meer dan de helft van de klassen dat leerlingen zich meer onderdeel van de groep voelden door het programma.

Van de leerkrachten gaf 68% aan dat hun leerlingen zich door Sing & Dance UP! meer onderdeel van de groep voelden. Verder benoemden leerkrachten dat het programma niet alleen voor saamhorigheid binnen groepen zorgde, maar soms leidde tot meer verbondenheid met andere klassen.

“Kinderen vonden dit een ervaring om nooit te vergeten. Het samen doen en samen het plezier maken heeft ze nog meer een groepsgevoel gegeven.” – Leerkracht

“Sing & Dance UP! creëerde vooral meer verbinding tussen de kinderen. Tussen de leerlingen van groep 6 en 7, maar ook tussen de jongens en meiden.” – Leerkracht

Daarnaast zag ook 53% van de Vliegende Brigadiers dat het Sing & Dance UP! programma ervoor zorgde dat kinderen een verhoogd groepsgevoel ervoeren. Wat hier mogelijk aan heeft bijgedragen is het feit dat kinderen door Sing & Dance UP! elkaar in veel klassen meer gingen aanmoedigen, aangegeven door 66% van de leerkrachten en 53% van de Vliegende Brigadiers. Leerlingen gaan elkaar door het programma meer helpen en steunen, wat is gerapporteerd door 48% van de leerkrachten en 56% van de Vliegende Brigadiers. Soms waren er echter ook kinderen die tijdens het programma buiten de groep vielen. Van de Vliegende Brigadiers heeft 15% dit gezien tijdens het programma. Slechts 5% van de leerkrachten zag dit terug in hun klassen. Dit kon samengaan; in klassen ervoeren sommige kinderen juist meer verbondenheid, terwijl andere kinderen buiten de groep vielen.

“Het programma zorgde vooral voor meer saamhorigheid, ook tussen verschillende groepen.” – Leerkracht

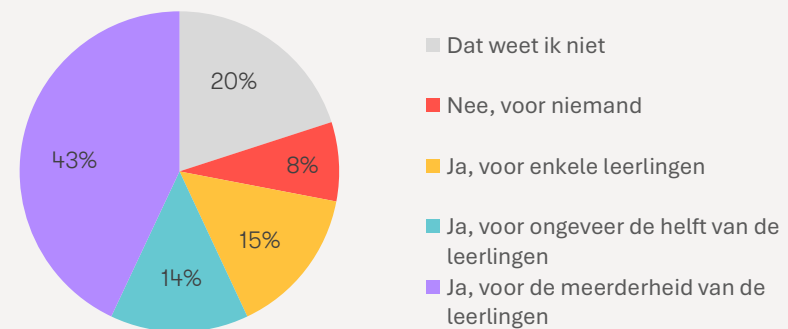
“Door Sing & Dance UP! was er meer sociale interactie tussen kinderen onderling. Door de keuze van de muziknummers en teksten kregen ze ook meer begrip voor elkaar.” – Leerkracht

72% van de leerkrachten vond dat het Sing & Dance UP! programma ervoor zorgde dat (een deel van) hun leerlingen beter gingen samenwerken.

Van de leerkrachten gaf 43% aan dat het programma ervoor heeft gezorgd dat de meerderheid van hun leerlingen beter samenwerken (zie figuur 3). Daarnaast rapporteerden 14% van de leerkrachten dat ongeveer de helft van hun leerlingen beter samenwerken. Niet meer dan 8% van de leerkrachten gaf aan dat het in hun klas voor geen verbeteringen in de samenwerking tussen leerlingen teweeg heeft gebracht. Dit werd beaamd door de Vliegende Brigadiers, waarvan 38% antwoordde dat er beter werd samengewerkt door de meerderheid van de kinderen en 26% door ongeveer de helft van de kinderen. Slechts 3% van de Vliegende Brigadiers zag geen verbeteringen in de samenwerking.

“Je zag dat ze meer rekening met elkaar hielden, bijvoorbeeld door elkaar te helpen met de dansjes.” – Leerkracht

Figuur 3. Heb je gezien dat het Sing & Dance UP! programma ervoor heeft gezorgd dat jouw leerlingen beter samenwerken?

Verbondenheid door deelname (2/2)

Ook op de lange termijn wordt het programma als verbindend ervaren, al is het bewijs hiervoor dun, gezien dit naar voren kwam in twee interviews.

Een leerling die vorig jaar met haar klas heeft meegedaan aan het programma en dit jaar niet, vertelde:

“Dit maak je niet vaak mee. Het was verbindend voor de klas, omdat we ergens samen naar uitkeken. We leefden er samen naartoe, en je weet dat je het samen doet. Dat merkte je ook bij het afspreken.” Ze voegde eraan toe: “het was al een hele fijne klas waar we in zaten. Het was vooral gewoon heel erg leuk.” - Meisje, groep 5 tijdens deelname

Een andere leerling die vorig jaar deelnam aan het programma en dit jaar niet, koos als belangrijkste effectenkaarten om de veranderingen door Sing & Dance UP! te beschrijven ‘het is leuker in de klas’ en ‘ik heb nieuwe vrienden gemaakt’. Hij lichtte dit vervolgens toe:

“Het is leuker in de klas - Heel veel kinderen denken vaak terug aan het concert en dan worden we vrolijker. Het is daardoor gezelliger, maar we hebben elkaar niet per se beter leren kennen.” - Jongen, groep 5 tijdens deelname

Zijn moeder voegde eraan toe:

“Het was al een hele leuke klas, maar door dit samen te hebben gedaan heeft het voor nog meer verbinding gezorgd. Ook qua groepsgevoel heeft het een extra zet gegeven.”

Over het kaartje ‘ik heb nieuwe vrienden gemaakt’ vertelde hij:

“Er ging ook een andere klas mee, en die heb ik daardoor beter leren kennen. Daarna zocht ik ze vaker op, bijvoorbeeld met buiten spelen.”

Concluderend blijkt uit het onderzoek dat vooral dat de verbondenheid in de klas toeneemt, en de verbondenheid op een school. Het onderzoek biedt geen onderbouwing voor een toename van verbondenheid tussen scholen. Het creëren van verbondenheid tussen scholen is wellicht te ambitieus voor één event.

Wel adviseren we Sing & Dance UP! om meer in te zetten op kennismaking tussen scholen. Dit kan bijvoorbeeld door uitwisseling te faciliteren tussen scholen, door klassen van verschillende scholen als buddy aan elkaar te koppelen. Een andere aanbeveling is om tijdens het event klassen van verschillende scholen elkaar te laten ondersteunen, door hen bijvoorbeeld te laten klappen terwijl andere klassen zingen. Daarmee wordt tegelijkertijd ook potentiële rivaliteit tussen groepen voorkomen.

4.3 Wat kan Sing & Dance UP! betekenen in de ontwikkeling van een kind?

Bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen (1/2)

Zowel op persoonlijk als sociaal vlak heeft Sing & Dance UP! de ontwikkeling van veel kinderen bevorderd. De ontwikkelingen die leerkrachten en Vliegende Brigadiers bij het grootste aantal leerlingen hebben geobserveerd, zijn dat kinderen hebben ontdekt waar ze goed in zijn en beter de talenten van anderen hebben gezien.

Door meerdere leerkrachten werd benoemd dat het programma er voor zorgde dat leerlingen die voor hun deelname aan Sing & Dance UP! meer verlegen waren in de klas, door het programma minder terughoudend werden en actiever meededen. Hetzelfde gold voor leerlingen die minder goed zijn in cognitieve vakken, maar uitblinken in creatieve opdrachten. Wat hier mogelijk aan heeft bijgedragen is het feit dat ze door het programma hun eigen talenten ontdekten, en dat deze ook door hun klas gezien werden.

“Het belangrijkste effect van het programma is dat je ziet hoe sommige kinderen die normaal wat stiller zijn nu opeens ook helemaal als een DJ bezig waren, of aan het springen waren. Dat ook deze kinderen blij en enthousiast meededen, ook al vonden ze het misschien spannend.” – Interne cultuur coördinator

“Sommige kinderen kwamen echt los bij de lessen die we hebben gekregen.” - Leerkracht

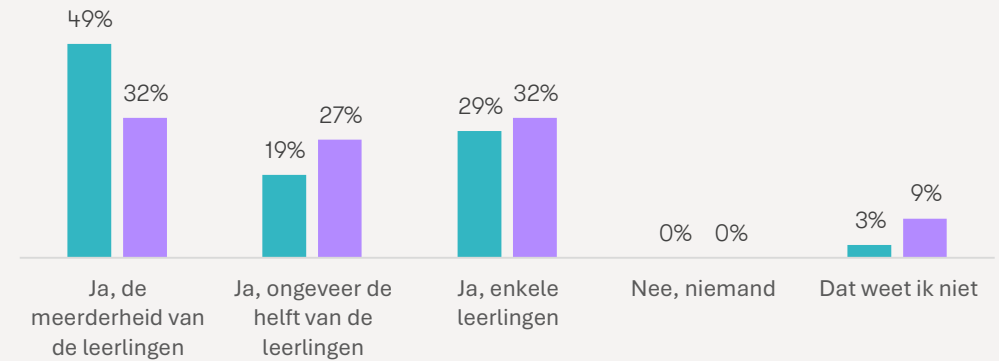
“Het is altijd prachtig om te zien dat kinderen die cognitief uitvallen, naar voren komen in creatieve, culturele opdrachten en uitvoeringen.” – Leerkracht

“Yes! Een aantal kinderen zijn echt uit hun schulp gekropen!” – Leerkracht

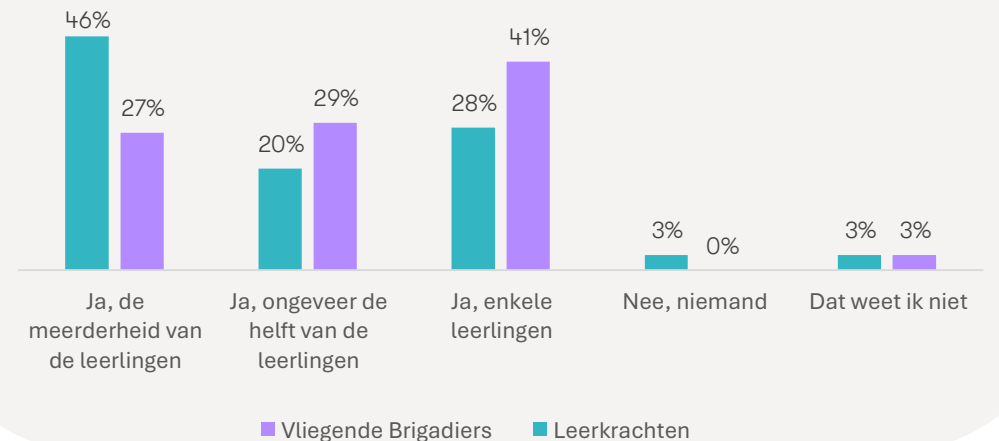
Leerkrachten en Vliegende Brigadiers zagen iets minder sterk terug dat leerlingen zich door het programma beter kunnen uiten.

Van de leerkrachten gaf 26% aan dat ze deze ontwikkeling bij de meerderheid van de leerlingen zagen, 23% bij ongeveer de helft van de leerlingen, 26% bij enkele leerlingen, 6% bij niemand, en 19% van de leerkrachten wist dit niet. Van de Vliegende Brigadiers rapporteerde 15% dat ze deze verandering bij de meerderheid van de leerlingen zagen, 15% gaf aan dit bij ongeveer de helft van de leerlingen te hebben gezien, 41% enkele leerlingen, 3% bij niemand, en 26% wist het niet.

Figuur 4. Heb je gezien dat het Sing & Dance UP! programma ervoor heeft gezorgd dat jouw leerlingen beter de talenten van anderen zien?

Figuur 5. Heb je gezien dat het Sing & Dance UP! programma ervoor heeft gezorgd dat jouw leerlingen ontdekken waar ze goed in zijn?

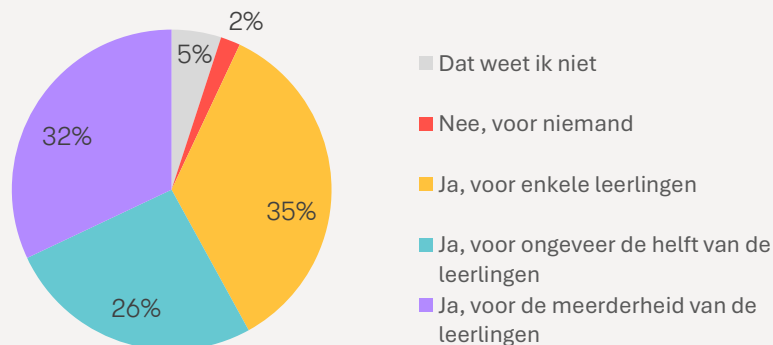
Bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen (2/2)

De meeste leerkrachten gaven aan dat het Sing & Dance UP! programma het zelfvertrouwen van een deel van de leerlingen heeft vergroot.

Bijna een derde van de leerkrachten gaven in de vragenlijst aan dat het programma ervoor heeft gezorgd dat de meerderheid van hun leerlingen meer zelfvertrouwen heeft (figuur 6). De Vliegende Brigadiers hadden hier iets minder zicht op; 24% rapporteerde dat ze niet wisten of er veranderingen in het zelfvertrouwen van leerlingen had plaatsgevonden. Van de Vliegende Brigadiers gaf 26% echter wel aan deze ontwikkeling in zelfvertrouwen bij de meeste leerlingen te hebben gezien, naast 24% die deze ontwikkeling bij de helft van de leerlingen zag, en 26% die aangaf deze ontwikkeling bij enkele leerlingen te hebben gezien. Aanvullend benoemden leerkrachten dat ze het zelfvertrouwen niet alleen in de context van zingen en dansen terug zagen, maar ook bij leerlingen die nu meer initiatief toonden of voor de klas durfden te staan en iets te presenteren.

“Qua zelfvertrouwen maken de kinderen enorme stappen. Doordat er zo vaak geoefend wordt kunnen ze het liedje en dansje dromen. Daardoor is er daarna ruimte voor genieten en met zelfvertrouwen mee doen.” – Leerkracht

Figuur 6. Heb je gezien dat het Sing & Dance UP! programma ervoor heeft gezorgd dat jouw leerlingen meer zelfvertrouwen hebben?

Kortom, Sing & Dance UP! heeft een positief effect als het gaat om het ontdekken van je eigen talenten en die van een ander. Voor toekomstig onderzoek is het interessant om te kijken welke werkzame elementen binnen het programma hier aan ten grondslag liggen. Zo kan Sing & Dance UP! haar aanpak verder optimaliseren, deze effecten nog meer vergroten, en wellicht delen met andere aanbieders van zang- en danslessen.

4.4 Draagt Sing & Dance UP! bij aan dat kinderen vaker gaan zingen en dansen (op school)?

Vaker zingen en dansen

Sing & Dance UP! zorgt niet alleen voor een bijzondere muzikale ervaring rondom het concert, maar inspireert ook kinderen én leerkrachten om vaker te zingen en dansen.

Met name in de aanloop naar het concert merkten leerkrachten dat er in hun klassen meer werd gezongen en gedanst, vooral door kinderen die hier plezier in hadden en wilden oefenen voor het optreden. Dit gebeurde zowel in de klas, op het schoolplein als thuis. 75% van de leerkrachten geeft aan dat hun leerlingen vaker samen zingen en dansen door deelname aan Sing & Dance UP!.

“Een aantal kinderen kwamen uit hun schulp en willen graag naar de gemeentelijke muziekschool, of andere instelling om te zingen en dansen.” – Leerkracht

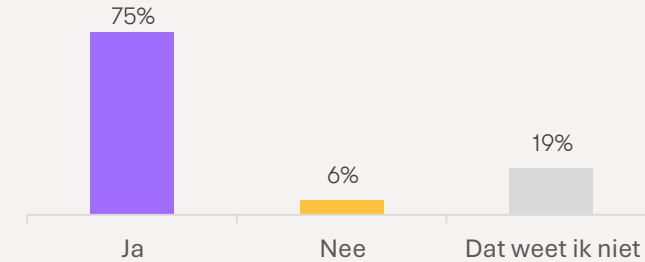
Ook ouders en kinderen geven aan dat Sing & Dance UP! invloed heeft gehad op hoe vaak hun kinderen zingen en dansen. Een moeder vertelde dat haar zoon zich bewuster is geworden van de mogelijkheden van zingen en muziek, en dat hij na het concert vaker met muziek bezig is gebleven:

“Het plezier in muziek is dankzij Sing & Dance UP! gegroeid. Hij heeft echt geleerd dat lekker bewegen gewoon kan en mag. Dat valt mij wel op!” – Moeder van Colin

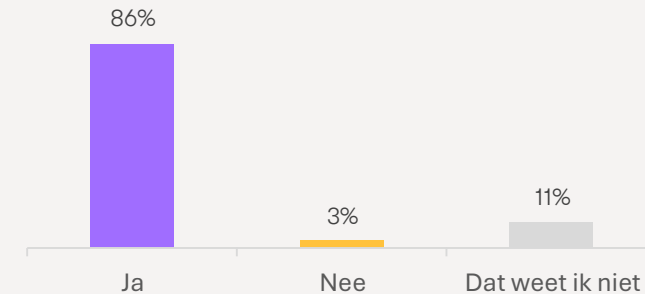
Een meisje vertelde dat ze door Sing & Dance UP! meer naar muziek is gaan luisteren en daardoor ook vaker zingt en danst. Haar moeder zag echter geen groot verschil ten opzichte van voor Sing & Dance UP!, behalve tijdelijke pieken wanneer een evenement of open podium op school plaatsvond.

Tot slot geeft maar liefst 86% van de leerkrachten na afloop van het concert aan vaker te willen zingen met hun leerlingen. Dat laat zien dat Sing & Dance UP! niet alleen kinderen inspireert om meer te zingen en dansen, maar ook dat het de motivatie van leerkrachten versterkt om muziek een blijvendere plek in de klas te geven. Of deze intentie in de praktijk daadwerkelijk is opgevolgd, valt buiten de scope van dit onderzoek.

Figuur 7. Zie je dat jouw leerlingen vaker samen zingen en dansen door het SDU programma?

Figuur 8. Ben je van plan om na Sing & Dance UP! vaker te gaan zingen en dansen met jouw (toekomstige) leerlingen?

Sing & Dance UP! creëert een momentum om kinderen ook op de lange termijn vaker te laten zingen en dansen. Op de website van Sing & Dance UP! wordt ook doorverwezen naar het Jeugdfonds Sport en Cultuur, zodat wanneer financiële belemmeringen een rol spelen, deze ondervangen kunnen worden. Een manier om de impact van Sing & Dance UP! op dit vlak te vergroten, is (een groep) kinderen een kans te bieden om door te groeien in zang en dans, bijvoorbeeld door het oprichten van een Sing & Dance UP! koor.

Ouder-kind interviews

Zowel de moeder van Colin (links) als Anna (rechts) geven aan dat Sing & Dance UP! heeft geleid tot vaker zingen en dansen.

4.5 Draagt Sing & Dance UP! bij aan dat kinderen vaker gaan zingen en dansen (op school)?

Ondersteuning voor scholen

Het grootste knelpunt voor het structureel kunnen aanbieden van zang en dans op school is volgens interne cultuur coördinatoren het gebrek aan financiële middelen.

Ondanks het feit dat interne cultuur coördinatoren (ICC'ers) zich hard inzetten voor voldoende cultureel aanbod voor hun leerlingen, geven veel ICC'ers aan dat zij graag meer structureel zang en dans zouden willen bieden aan hun leerlingen. Het gebrek aan financiële middelen benoemen zij als de grootste belemmering hiervoor.

“Wij doen sowieso zelf ook wel al heel veel aan dans en zang. We hebben een muziekmeester die zang en dans geeft, maar die moeten we volgend jaar helaas wel minderen vanwege het geld. Maar we zijn heel erg blij dat we eigenlijk alle jaren tot nu toe zang en dans hebben kunnen aanbieden.” – ICC'er

Daarnaast is het aantrekken van deskundige mensen lastig, en vergt dit ook vaak voldoende financiële middelen.

“De grootste factoren zijn geld en de mensen die wij kunnen inhuren.” – ICC'er

“Ik zou veel meer willen aanbieden, maar dat is financieel gezien heel lastig. Wij doen al mee aan alles wat wordt aangeboden, want muziek is zo'n goed tool voor kinderen om zich neurologisch optimaal te laten ontwikkelen, en dit moet structureel geregeld worden. Voor ons als school is het heel waardevol om professionele, deskundige mensen binnen te halen. Vrijwilligers bedoelen het ook goed, maar om goede muzikles te geven moet je ook echt wel pedagogisch, didactisch sterk zijn.” – ICC'er

Ook benoemen ICC'ers dat er verschil zit in de kwaliteit van het cultureel aanbod voor scholen. Sing & Dance UP! werd vaker geprezen voor de professionaliteit en kwaliteit van het programma.

“Ik vond het wel echt duidelijk een kwalitatieve verbetering vergeleken met de andere dingen die ik inhuur. En dat zijn natuurlijk ook wel dansjuffen. Maar ik vond deze juf [Vliegende Brigadier van Sing & Dance UP!] met name ook veel meer kwaliteit.” – ICC'er

Om scholen verder te ondersteunen bij het aanbieden van zang- en danslessen deelt Sing & Dance UP! twee weken voor het event al een aantal manieren wat scholen na het Sing & Dance UP! programma kunnen aanbieden aan leerlingen. Ook zouden professionals vanuit het Jeugdfonds Sport en Cultuur de scholen actief kunnen benaderen, om te onderzoeken hoe zij scholen of leerlingen op scholen kunnen ondersteunen om te zorgen dat kinderen blijven zingen en dansen. Verder biedt het eerder genoemde verankeringsbudget, gezien financiën één van de grootste belemmering is, een grote kans in het bieden van meer zang- en danslessen op scholen.

Tenslotte kan Sing & Dance UP! overwegen om uit te vragen wat leerkrachten specifiek nodig hebben om vaker met kinderen te gaan zingen en dansen. Daar spelen de Vliegende Brigadiers nu al een rol in. Wellicht kunnen andere interventies op school- of leerkrachtniveau ingezet worden te zorgen dat er ook buiten het Sing & Dance UP! traject vaker op scholen wordt gezongen en gedanst. Een voorbeeld hiervan zijn zang- en dansworkshops voor leerkrachten.

4.6 Hoe kan het programma zo goed mogelijk aansluiten bij verschillende (sub)doelgroepen om zo het grootst mogelijk effect te realiseren?

Aansluiten bij verschillende (sub)doelgroepen (1/5)

Sing & Dance UP! bereikt een brede en diverse groep leerlingen en scholen. Het programma lijkt goed aan te sluiten bij leerlingen.

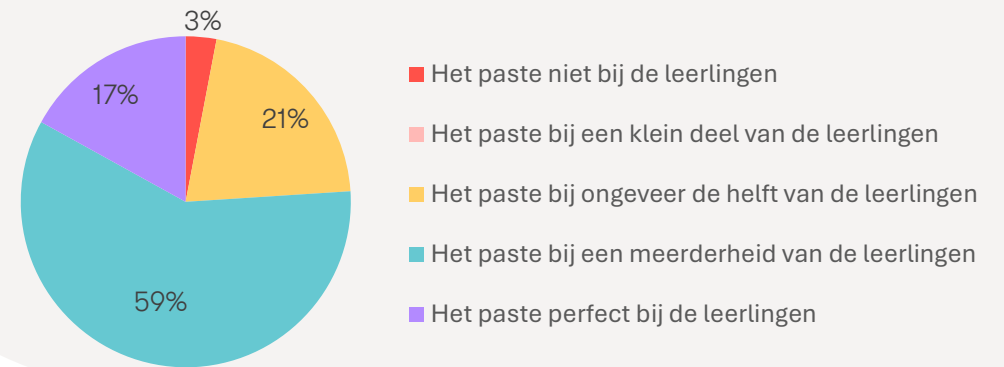
Sing & Dance UP! richt zich op een zeer diverse populatie. Het programma wordt uitgevoerd op basisscholen in groep 5 t/m groep 8, verspreid door heel Nederland. In sommige regio's is het culturaanbod al rijk, terwijl in andere regio's weinig culturele voorzieningen beschikbaar zijn. Daarnaast bereikt Sing & Dance UP! zowel reguliere basisscholen als scholen die deelnemen aan de School & Omgeving-regeling (S&O) en het Jeugd Educatie Fonds (JEF), wat vaak duidt op een leerlingpopulatie die in armoede opgroeien en/of minder ontwikkelingskansen krijgen. Ook doet Sing & Dance UP! scholen met gespecialiseerd onderwijs aan, bijvoorbeeld voor leerlingen met een leerachterstand of beperking, en taalscholen met kinderen met een migratieachtergrond.

Bovendien verschillen scholen sterk in hun eigen ervaring met zang en dans: sommige scholen hebben een interne cultuurcoördinator en zijn al zeer actief, terwijl andere scholen via Sing & Dance UP! voor het eerst kennismaken met zang en dans. Dit geldt natuurlijk ook voor de kinderen uit de deelnemende klas: sommige leerlingen zullen buiten school al meer bekend zijn met muzikale en culturele activiteiten dan anderen. Tot slot zijn er ook koren die deelnemen aan het programma.

Ondanks de grote diversiteit in doelgroepen zijn de Vliegende Brigadiers positief over hoe het programma van Sing & Dance UP! past bij de leerlingen. 17% van de Vliegende Brigadiers zegt dat het programma perfect past bij de leerlingen en 59% van hen gaf aan dat ze het programma past bij de meerderheid van de leerlingen. Slechts 3% (1 Vliegende Brigadier) vond het programma niet passend bij de leerlingen. Het ging om een Vliegende Brigadier die les gaf op twee scholen met gespecialiseerd onderwijs, die daarover zei:

“Het materiaal was op zich prima, maar ik heb toch per groep aanpassingen gedaan om zo beter aan te sluiten bij de leerlingen. Het valt te overwegen om gespecialiseerd onderwijs een andere benadering te geven.” – Vliegende Brigadier

Figuur 9. In hoeverre vond je dit programma passend bij de leerlingen?

Sing & Dance UP! realiseert impact bij verschillende doelgroepen, maar de mate en vorm waarin dit gebeurt verschilt.

De diversiteit in doelgroepen vraagt om een gerichte blik: wat zijn de belangrijkste kansen en risico's per doelgroep, en hoe kan Sing & Dance UP! hierop inspelen om de impact te vergroten?

Om deze vraag te beantwoorden staat op de volgende pagina een tabeloverzicht met daarin per subdoelgroep beschreven wat goed werkt voor die subdoelgroep & specifieke potentie voor deze subdoelgroep, de risico's / uitdagingen per subdoelgroep en suggesties voor verbetering in aansluiting per subdoelgroep.

Aansluiten bij verschillende (sub)doelgroepen (2/5)

De onderstaande tabel is gebaseerd op inzichten die zijn verkregen uit het huidige onderzoek, in combinatie met relevante expertise en ervaringen uit eerdere projecten.

Subdoelgroep	Wat werkt goed & specifieke potentie voor deze subdoelgroep	Risico's / uitdagingen	Suggesties voor verbetering in aansluiting
Jongere groepen (groep 4-5)	<ul style="list-style-type: none"> + De participatieve elementen van het Sing & Dance UP! programma werken zeer goed; + Deze groepen genieten enorm van het meedoen; + Over het algemeen hebben deze leerlingen minder last van schaamte; + Deze leerlingen vinden sneller dingen leuk 	<ul style="list-style-type: none"> - Lang stil zitten is een uitdaging; - Concentratieverlies; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Overweeg twee verschillende concerten (of muziek/rolverdeling) voor jongere en oudere leerlingen; ➤ Behoud voor jongeren kinderen actieve, participatieve opdrachten tijdens de lessenreeks en het concert; ➤ Korte, duidelijke instructies; bewegingsmomenten inbouwen
Oudere groepen (groep 6-7-8)	<ul style="list-style-type: none"> + Genieten enorm van het meemaken; + Bekende artiesten werken als voorbeeldfunctie 	<ul style="list-style-type: none"> - Oudere groepen zullen gevoeliger zijn voor muziekkeuze en artiesten; - Schaamte speelt een grotere rol; - Terughoudendheid bij dans; - Groep 8 kan het programma wat "saaï" vinden 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Overweeg twee verschillende concerten (of muziek/rolverdeling) voor jongere en oudere leerlingen; ➤ Geef oudere leerlingen rol van mentor of begeleider; ➤ Geef de kinderen inspraak in de keuze van muziek
Taalklassen	<ul style="list-style-type: none"> + Kans om taalbegrip te vergroten; + Kans om een culturele ervaring te bieden 	<ul style="list-style-type: none"> - Begrijpen van teksten kan moeilijk zijn; - Vanwege uiteenlopende culturen kunnen kinderen vanuit huis bepaalde associaties hebben of drempels ervaren m.b.t. zingen en dansen 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Visualiseer teksten; ➤ Ondersteun via leerkracht; ➤ Selectie van eenvoudige teksten; ➤ Betrek ouders en laat hen zien wat muziek, zang en dans kan betekenen voor het kind.
Scholen in regio met lage sociaal-economische situatie (SES) (JEF / S&O)	<ul style="list-style-type: none"> + Unieke ervaring die leerlingen vaak vanuit huis niet zouden krijgen (met name het concert) 	<ul style="list-style-type: none"> - Dit type scholen krijgen vaak al extra (kunst & cultuur-gerelateerde) projecten op school; - Er is een kans dat enthousiaste kinderen een drempel ervaren om na afloop zelf vervolglussen te volgen (i.v.m. tekort aan financiële middelen). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Betrek ouders aangezien het voor hen waarschijnlijk ook een unieke ervaring kan zijn; ➤ Denk na over de kansen die er zijn voor kinderen om na Sing & Dance UP! door te gaan met muziek.

Tabel 1. De kansen, risico's en verbeteringen voor impact op de verschillende (sub) doelgroepen

Aansluiten bij verschillende (sub)doelgroepen (3/5)

Subdoelgroep	Wat werkt goed & specifieke potentie voor deze subdoelgroep	Risico's / uitdagingen	Suggesties voor verbetering in aansluiting
Scholen met weinig cultuuraanbod	<ul style="list-style-type: none"> + Sing & Dance UP! kan echt een eerste kennismaking zijn met zang en dans voor kinderen en voor de school; + Grote korte-termijn impact (de effecten die lager in de ToC zitten); + Aanwakkeren van een vuurtje. 	<ul style="list-style-type: none"> - Het zal over het algemeen langer duren voor de kinderen om een mentale drempel over te gaan om te participeren tijdens de lessen en daar de vruchten van te plukken; - Onzekerheid bij onbekende ervaring. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Betrek de ouders om ze te inspireren wat muziek, zang en dans kan betekenen voor het kind; ➤ Biedt kinderen wellicht meer begeleiding in de voorbereiding naar het concert (bv door meer lessen aan te bieden); ➤ Ondersteun de school om in het vervolg meer te investeren in kunst en cultuur; ➤ Organiseer oefenconcerten om de spanning eraf te halen.
Scholen met veel cultuuraanbod	<ul style="list-style-type: none"> + Sing & Dance UP! is meer onderdeel van een lange leerlijn en kan daardoor een stapelend effect te weeg brengen; + Kinderen kunnen tijdens de lessenreeks profiteren van de ervaring die ze al hebben; + Kan een impuls geven aan bestaande educatie door het heldere doel. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er is een kans dat het als minder bijzonder wordt ervaren, wellicht zijn de kinderen al eerder naar een concert geweest met de klas; - Als de kinderen al gevorderd zijn in hun muzikale ontwikkeling kan het minder interessant zijn om het programma te moeten volgen zonder eigen inspraak. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Focus op kwaliteit; ➤ Creëer nieuwe uitdagingen en meer ruimte voor eigen creativiteit;
Gespecialiseerd onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> + Kans op verhogen van zelfvertrouwen, omdat ze kunnen uitblinken in vaardigheden die niet gerelateerd zijn met cognitief vermogen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Veel prikkels tijdens concert; - Nieuwe ervaringen kunnen spannend zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Overweeg voor deze groep een oefenconcert; ➤ Zet in op voorspelbaarheid en duidelijke instructies.

Tabel 1. De kansen, risico's en verbeteringen voor impact op de verschillende (sub) doelgroepen

Aansluiten bij verschillende (sub)doelgroepen (4/5)

Aangezien Sing & Dance UP! een verschillend effect heeft op de verschillende (sub)doelgroepen is het belangrijk om te onderzoeken bij welke kinderen de meeste impact behaald kan worden. Volgens de experts is dat bij de kinderen die niet vanzelfsprekend toegang hebben tot kunst en cultuur en bij de kinderen met lagere cognitieve vaardigheden.

Zoals uit de tabel op de vorige bladzijdes blijkt, kan het programma voor elke doelgroep iets moois betekenen. Voor sommige kinderen ligt de waarde vooral in de lessenreeks, omdat kunst en cultuur op hun school nauwelijks aan bod komen. Voor anderen is juist het concert van enorme betekenis, omdat dit thuis geen vanzelfsprekende ervaring is. Om dit beter te begrijpen, zijn drie experts geraadpleegd. Hun inzichten laten zien dat de impact van Sing & Dance UP! sterk afhangt van de context waarin het programma terechtkomt.

Professor Kunst- en Cultuurwetenschappen, Erasmus Universiteit Rotterdam

Prof. dr. Koen van Eijck benadrukt dat uit eerder onderzoek blijkt dat kinderen die al opgroeien in een cultuurrijke omgeving vaak het sneller hun creatieve vaardigheden kunnen (door)ontwikkelen bij dit soort interventies. Dit wordt ook wel de vruchtbare aarde-gedachte genoemd: als kinderen thuis al vertrouwd zijn met kunst en cultuur, sluiten nieuwe ervaringen daar makkelijker bij aan en leiden ze sneller tot verdieping. Toch vindt hij dat kansengelijkheid altijd het uitgangspunt moet zijn. **De grootste winst ligt bij leerlingen en scholen die minder toegang hebben tot kunst en cultuur**, zoals kinderen met een laag zelfvertrouwen, scholen met weinig ervaring rond kunst en cultuur, of leerlingen met een lagere sociaal-economische achtergrond. Volgens hem is het dan vanuit het oogpunt van gelijke kansen ook minder zinvol om in te zetten op “de witte scholen waar iedereen al op pianoles zit.”

Lector Kunsteducatie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

Lector Melissa Bremmer onderstreept dat kansengelijkheid het uitgangspunt moet zijn: idealiter zijn kunst en cultuur structureel in het curriculum van scholen verankerd en is een programma als Sing & Dance UP! een extra verdieping. Zij vermoedt dat **de impact van het project vaak het grootst is bij klassen die dit soort ervaringen nog nooit hebben gehad**, en dat op scholen waar kunsteducatie al een vanzelfsprekend onderdeel van het onderwijs is, het minder indruk maakt.

Professor Cultuureducatie, Radboud Universiteit Nijmegen

Prof. dr. Edwin van Meerkerk wijst daarnaast op een andere groep: **kinderen die moeite hebben met talig en cognitief onderwijs, bijvoorbeeld in het gespecialiseerd onderwijs of in wijken met weinig kansen**. Voor hen opent kunst juist deuren. Door de emotionele en affectieve kracht van cultuur raken zij betrokken en nieuwsgierig, waar cognitieve vakken hen vaak niet aanspreken. Ook noemt hij voorbeelden van kinderen met gedragsproblemen die volledig openbloeien wanneer zij gaan dansen en op die manier een andere vorm van leren en ontwikkelen vinden.

Gezamenlijk schetsen de experts dus hetzelfde beeld: de kracht van Sing & Dance UP! ligt in het bereiken van kinderen die niet vanzelfsprekend toegang hebben tot kunst en cultuur, of die via de reguliere cognitieve route minder tot hun recht komen. Tegelijkertijd benadrukken zij dat dit niet betekent dat er maar één doelgroep gekozen moet worden.

Aansluiten bij verschillende (sub)doelgroepen (5/5)

De sleutel ligt niet in het beperken van doelgroepen, maar in het slim verbinden van klassen- en/of schooldoelen met de kwaliteiten van Sing & Dance UP!.

De brede toegankelijkheid van Sing & Dance UP! is een kracht, echter het vraagt wel om bewuste strategische keuzes: welke klassen of scholen werf en/of selecteer je en hoe borg je dat de effecten doorwerken? *“Het gaat er misschien niet om of je in een stad of dorp staat,”* aldus Melissa Bremmer. *“Ik denk niet: voor wie is dit programma bedoeld? Maar juist andersom. Je wilt dit aanbieden aan scholen die er zélf mee aan de slag willen. Je wilt aansluiten bij wat een school belangrijk vindt, bijvoorbeeld het vergroten van kunstzinnige vaardigheden of andere doelen, zoals sociale vaardigheden. En je wilt natuurlijk stimuleren dat dit soort projecten verankerd wordt.”*

Het is daarom van belang om vooraf met klassen en/of scholen in gesprek te gaan over hun specifieke uitdagingen en ambities. Door hierop te selecteren, kan het programma beter aansluiten en kan achteraf ook scherper zichtbaar gemaakt worden welke effecten zijn gerealiseerd. Edwin van Meerkerk wijst erop dat het potentieel van Sing & Dance UP! niet alleen ligt in klassen/scholen die zichzelf aanmelden, maar juist ook in een meer proactieve benadering van specifieke klassen/scholen. Met steun van instanties of netwerken die goed zicht hebben op scholen, kan actief contact worden gezocht naar klassen/scholen die het meest gebaat zijn bij het programma.

Tot slot speelt ook de rol van de leerkracht een cruciale rol. Een sterk programma alleen is niet genoeg; de leerkracht bepaalt in belangrijke mate of de effecten beklijven. Wanneer leerkrachten actief worden meegenomen en toegerust, wordt de kans veel groter dat de impact blijvend is en verder doorwerkt in de klas.

Het advies dat uit dit alles voortkomt, is duidelijk: Sing & Dance UP! moet breed toegankelijk blijven, maar wel differentiëren in aanpak. Op die manier wordt het programma tevens inclusiever. Dat betekent extra begeleiding en aandacht voor scholen waar de impact het grootst kan zijn, zoals lage SES-scholen of taalscholen. Het betekent ook verdieping en uitdaging bieden aan scholen die al veel doen met kunst en cultuur, zodat het programma daar niet slechts een herhaling is, maar een volgende stap in de ontwikkeling van leerlingen. En benadruk tenslotte dat het programma een aanjager is om aan de slag te gaan met kunst en cultuur, zodat het opgenomen wordt als onderdeel van hun visie en beleid. Want juist daar kan Sing & Dance UP! bijdragen aan structurele verandering, waardoor kinderen langdurig de vruchten plukken van muziek, zang en dans.

4.7 Wat is de meerwaarde voor kinderen van een herhaalde deelname aan Sing & Dance UP! ?

De meerwaarde van een herhaalde deelname (1/2)

De meeste leerkrachten waarvan hun leerlingen voor een tweede keer deelnamen aan het Sing & Dance UP! programma, vonden dat een tweede deelname een meerwaarde had ten aanzien van de eerste deelname. Een belangrijke reden hiervoor was het feit dat kinderen beter wisten waar ze naartoe werkten, en dus meer voorpret ervoeren. Ook gaven leerkrachten aan dat het voor de tweede keer minder spannend was, waardoor kinderen er zowel meer van konden genieten als er meer uit konden halen.

“De meerwaarde is groot. De kinderen wisten al een beetje wat zij konden verwachten en vonden dit weer een fantastische ervaring om mee te mogen doen.” – Leerkracht

“Een tweede keer beleef je het evenement echt anders. Leerlingen die al eerder zijn geweest, weten beter wat ze kunnen verwachten en staan daardoor meer open voor de onderliggende boodschap. Ze ervaren minder overweldiging en nemen de inhoud bewuster in zich op. Voor veel leerlingen die voor het eerst kwamen, was vooral het grootschalige karakter en het optreden van de artiesten indrukwekkend – wat natuurlijk ook onderdeel is van de magie van deze dag.” – Leerkracht

“Als kinderen voor de tweede keer meedoen weten ze beter wat hen te wachten staat. Dit zorgt voor meer voorpret en dat ze nog fanatieker meedoen aan de voorbereidende lessen.” – Leerkracht

“Ze durven meer, kennen dans en teksten van de vorige keer waardoor ze meer zelfvertrouwen hebben.” – Leerkracht

Daarnaast beschreven een aantal leerkrachten dat er een nieuwe dynamiek ontstond wanneer een van de klassen op school al eerder had meegedaan, en een andere klas nog niet.

De leerlingen die al eerder hadden meegedaan, namen andere kinderen die voor het eerst meededen mee in hun enthousiasme. Daarnaast hielpen ze ook met het instuderen van de teksten en dansspasjes. Deze instruerende rol zorgde er ook voor dat ze meer zelfvertrouwen kregen.

“In ons geval voelden deze leerlingen zich 'ervaren', omdat ze dit al een keer hadden meegemaakt. Hierdoor konden ze hun ervaring delen met de kinderen die nog nooit hadden meegedaan, voelden ze zich ervaren en konden ze ook met de groep delen wat ze al wisten. Dit verhoogt hun zelfvertrouwen.” – Leerkracht

“De eerste keer zijn we met een beperkte groep gegaan, nu werd ons enthousiasme gedeeld en zijn er meerdere klassen op pad gegaan.” – Leerkracht

“De groep 6 doen voor de 2e keer mee. Door hun enthousiasme werden de anderen ook erg enthousiast. Deze kinderen zijn vrijer in hun dans en zang en leefden echt naar het festival toe.” – Leerkracht

Niet alle leerkrachten deelden echter dit sentiment:

“Je merkt dat de motivatie bij een aantal wel lager ligt bij een tweede keer dan een eerste keer. De nieuwigheid is er dan vanaf.” – Leerkracht

Ondanks de toegevoegde waarde van een tweede deelname, gaven leerkrachten vaak aan dat ze toch liever met nieuwe leerlingen zouden deelnemen aan het programma.

“Ik denk dat de eerste keer erg indrukwekkend is. Wij zouden komend jaar weer graag meedoen, maar dan met de nieuwe groep. Ik denk dat de tweede keer ook goed is, maar ik zou meerdere kinderen deze ervaring gunnen in plaats van dezelfde kinderen.” – Leerkracht

“Aankomend schooljaar zitten er andere leerlingen in groep 8. Deze leerlingen gun ik deze geweldige ervaring ook. Voor de groepsvorming en alle sociale meerwaarde die dit evenement meebrengt is heel fijn en belangrijk.” – Leerkracht

De meerwaarde van een herhaalde deelname (2/2)

Ook ICC'ers zouden liever nieuwe leerlingen de kans geven om aan Sing & Dance UP! mee te doen.

"Ik zou het de volgende groep kinderen ook zeker gunnen." – ICC'er

"Onze voorkeur zou zijn om met twee nieuwe groepen mee te doen. Ik zou pas inzetten op doorontwikkelen door meerdere deelnames als er al structureel muziek wordt aangeboden." – ICC'er

"Ik zou het heel graag groep vijf gunnen. Dat zijn kinderen die hier zo van zullen genieten." – ICC'er

"Ik gun het iedereen, maar volgend jaar liever een andere groep. Ik denk dat het voor elke groep een mooie input is om ergens naartoe te werken en om dansactiviteiten op een hele mooie manier te laten zien aan kinderen." – ICC'er

De experts wijzen erop dat de effecten van een tweede deelname waarschijnlijk uiteen zullen lopen voor de verschillende (sub)doelgroepen.

"Misschien bereik je andere soorten effecten. Bij gespecialiseerd onderwijs kan de voorspelbaarheid heel prettig zijn, dus dan is de herkenning een heel prettig fenomeen, dat je weet wat gaat komen; dat maakt misschien dat je meer gaat genieten of er meer ontspannen er in staat een tweede keer. Terwijl voor kinderen die meer prikkels zoeken een tweede concert in hetzelfde formaat misschien te saai of te herkenbaar zijn. Leerlingen in het gespecialiseerd onderwijs vormen een heterogene groep." – Melissa Bremmer

Ook benoemen de experts dat er met twee blikken naar een herhaalde deelname gekeken kan worden. Enerzijds benoemen zij dat des te vaker de interventie plaatsvindt, in dit geval door vaker deel te nemen aan het programma, des te dieper het effect op kinderen en des te langer het effect plaats zal vinden. Ook biedt dit mogelijkheid om meer in te zetten op specifieke effecten; voor nog meer samenwerking en verbondenheid zouden leerlingen bijvoorbeeld in kleine groepjes kunnen oefenen en feedback op elkaar geven, anderen helpen of instrueren. Naar

verwachting is hier meer ruimte voor in een tweede deelname, wanneer leerlingen de eerste drempel over zijn qua spanning in zang en dans. Anderzijds benoemen ook de experts het perspectief van gelijke kansen, waarin als organisatie overwogen kan worden om liever meer kinderen de kans te geven om deel te nemen aan het programma, dan sommige kinderen vaker.

Ons advies is om per school af te wegen of een tweede deelname gewenst is of dat een andere klas de mogelijkheid geboden wordt om voor een eerste keer deel te nemen aan Sing & Dance UP!. Aangezien voor gespecialiseerd onderwijs scholen een tweede keer meedoen, van grote meerwaarde is, terwijl die meerwaarde wellicht voor 'reguliere' scholen minder groot is. Deze aanbeveling leidt tot een breder advies om een specifieke strategie in te richten voor de werving en/of selectie van scholen. Voor het ontwikkelen van deze strategie, adviseren we om als Sing & Dance UP! organisatie de vraag te beantwoorden, bij welke (sub)doelgroepen je met name impact wil maken.

5. Conclusies

Conclusies (1/2)

De impact van Sing & Dance UP!, zowel de lessen als het evenement, komt in dit verdiepende onderzoek duidelijk naar voren. Kinderen, ouders, leerkrachten en Vliegende Brigadiers beschrijven uiteenlopende positieve effecten – zowel op individueel als op groepsniveau. In Figuur 10 is weergegeven in hoeverre de effecten uit de Theory of Change met dit onderzoek onderbouwd kunnen worden.

De sterkste en meest aantoonbare effecten liggen in het verbreden van de horizon van vele kinderen en in de persoonlijke en sociale ontwikkeling van kinderen: ze hebben ontdekt waar ze goed in zijn en zijn beter in het zien van de talenten van anderen.

Daarnaast worden twee belangrijke aannames uit de Theory of Change overtuigend bevestigd:

- Herhaalde deelname heeft meerwaarde voor kinderen: het verdiept de ervaring en versterkt de effecten.
- Het programma sluit goed aan bij de doelgroep: vrijwel alle betrokkenen geven aan dat Sing & Dance UP! kinderen op de juiste manier aanspreekt en motiveert.

Naast deze kernbevindingen zien we verschillende indicaties van aanvullende effecten, die deels ook aantoonbaar zijn:

- Meer verbondenheid: kinderen voelen zich sterker verbonden met hun klas en school. Dit effect is minder zichtbaar tussen kinderen van verschillende scholen, maar binnen de eigen groep juist goed merkbaar.
- Een sleutelervaring: voor veel kinderen is het concert een bijzondere en soms zelfs unieke ervaring die indruk maakt en hun horizon verbreedt. De mate waarin dit beklijft, verschilt per kind, maar de intensiteit van de beleving wordt breed herkend.
- Vaker zingen en dansen: kinderen geven aan vaker te willen zingen en dansen, en ook leerkrachten voelen zich geïnspireerd om dit structureler onderdeel te maken van de schooldag.

Samenvattend laat dit verdiepende onderzoek zien dat Sing & Dance UP! kinderen niet alleen een unieke culturele ervaring biedt, maar ook bijdraagt aan hun persoonlijke groei, sociale verbondenheid en motivatie om actief met zang en dans bezig te zijn.

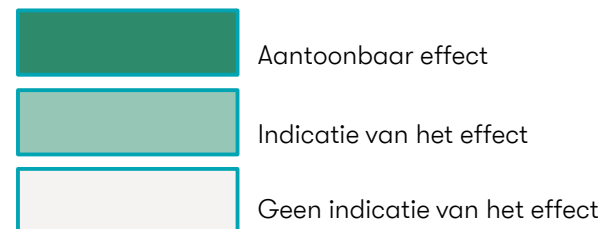
Figuur 10: Onderzochte effecten en aannames

Aannames

Er is een meerwaarde voor kinderen om vaker dan één keer mee te doen aan Sing & Dance UP!.

Sing & Dance UP! sluit goed aan bij de doelgroep

Conclusies (2/2)

Zoals beschreven in de introductie, stelden we op basis van de meetprioriteiten een aantal leervragen op. Met de resultaten van dit onderzoek kunnen we een antwoord formuleren op deze leervragen.

In hoeverre is het concert een sleutelervaring geweest voor de deelnemende kinderen?

- Het concert zorgt bij de meeste kinderen voor een bijzondere, nieuwe ervaring die indruk maakt en volgens leerkrachten voor 63% van de leerlingen ook hun horizon verbreedt.
- De mate waarin deze ervaring beklijft, verschilt per kind.

Is er meer verbondenheid in de klassen die mee hebben gedaan met Sing & Dance UP!?

- Sing en Dance UP! zorgt voor meer verbondenheid in klassen en binnen scholen. 68% van de leerkrachten gaf aan dat hun leerlingen zich door Sing & Dance UP! meer onderdeel van de groep voelden.
- Het onderzoek biedt geen onderbouwing voor een toegenomen verbondenheid tussen leeftijdsgroepen van diverse scholen.

Wat kan Sing & Dance UP! betekenen voor de ontwikkeling van een kind (zowel gericht op persoonlijke vaardigheden als sociale vaardigheden)?

- Sing & Dance UP! heeft een positief effect op het herkennen van je eigen talenten en de talenten van de ander. Bijna 60% van de leerkrachten ziet dat bij de helft of meerderheid van hun leerlingen.
- Ook zien leerkrachten dat meer verlegen kinderen uit hun schulp kropen, wat hetzelfde gold voor leerlingen die minder naar voren komen in de cognitieve vakken.
- Het onderzoek laat minder bewijs zien voor het feit dat leerlingen beter hun emoties zouden kunnen uiten door Sing & Dance UP!.

Draagt Sing & Dance UP! bij aan dat kinderen vaker gaan zingen en dansen (op school)?

- Het programma zorgt niet alleen voor een bijzondere muzikale ervaring rondom het concert, maar inspireert ook kinderen én leerkrachten om vaker te zingen en dansen.

- 86% van de leerkrachten geeft aan na deelname vaker te willen zingen en dansen.

Welke ondersteuning hebben scholen nodig vanuit Sing & Dance UP! om vaker te zingen en dansen na deelname?

- Deskundige vakleerkrachten met vaardigheden in zang, dans en didactiek zijn schaars en daardoor duur.
- Alle ICC'ers geven aan dat financiële middelen het grootste knelpunt zijn.

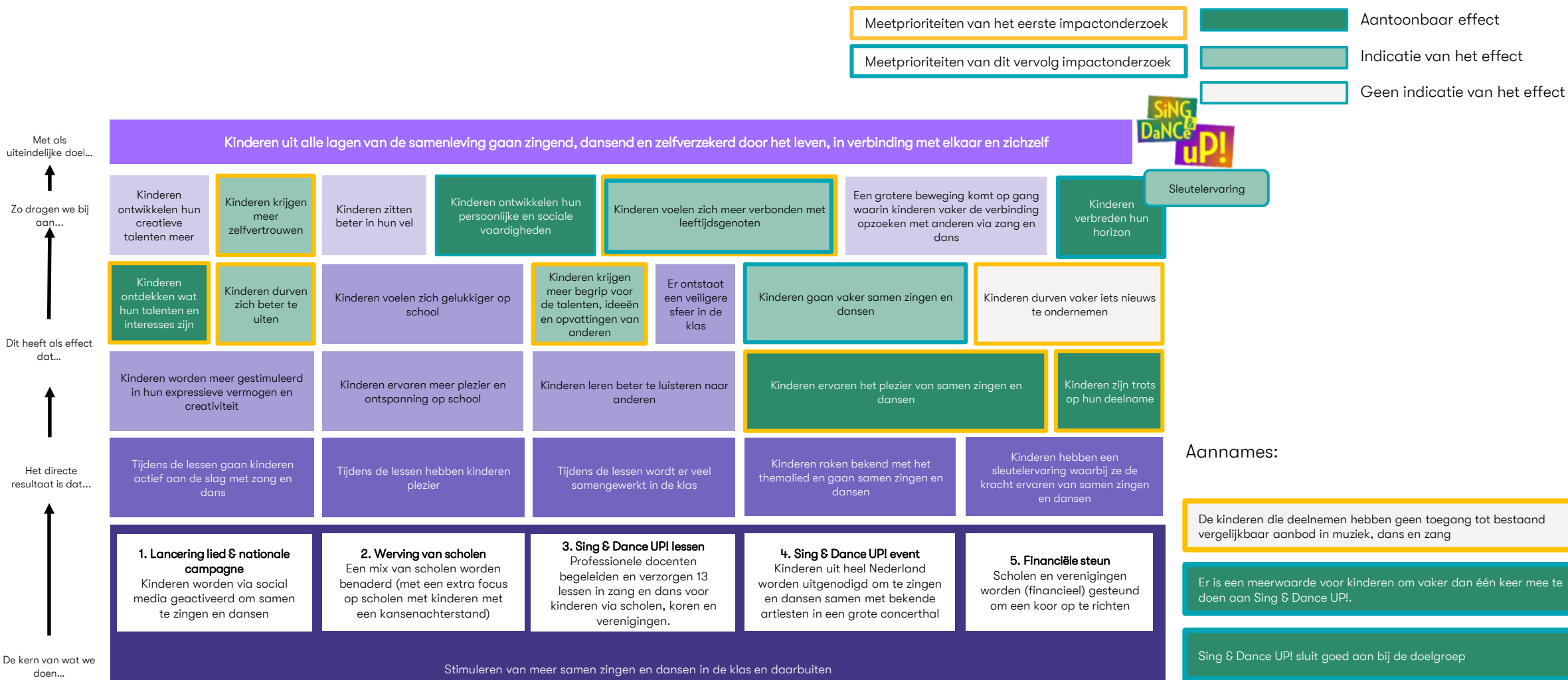
Wat is de meerwaarde voor kinderen van een herhaalde deelname aan Sing & Dance UP!?

- De meeste leerkrachten waarvan hun leerlingen voor een tweede keer hebben deelgenomen aan het Sing & Dance UP! programma benoemden dat de tweede deelname een meerwaarde had ten aanzien van de eerste deelname.
- Ondanks de toegevoegde waarde van een tweede deelname, gaven zowel leerkrachten als ICC'ers vaak aan dat ze toch liever met nieuwe leerlingen zouden deelnemen aan het programma.

Hoe kan het programma zo goed mogelijk aansluiten bij verschillende (sub)doelgroepen om zo het grootst mogelijke effect te realiseren?

- Het programma sluit volgens 97% van de Vliegende Brigadiers goed aan bij de meerderheid van de leerlingen. Echter, er zijn verbeterkansen om het programma te optimaliseren per specifieke subdoelgroep.
- De grootste impact is te behalen bij kinderen voor wie kunst en cultuur geen vanzelfsprekend onderdeel van hun leven zijn; zoals taalklassen en gespecialiseerd onderwijs.
- Er liggen kansen om de impact te vergroten door de kwaliteiten van Sing & Dance UP! beter te verbinden met bestaande schooldoelen.

De conclusies van het huidige en vorige onderzoek weergegeven op de Theory of Change

6. Aanbevelingen

Aanbevelingen (1/2)

De conclusies laten zien wat een mooie effecten Sing & Dance UP! teweeg brengt. Vanuit het gedachtegoed van impactmanagement, kijken we als Impact House, tevens naar mogelijke manieren waarmee de impact van Sing & Dance UP! vergroot wordt. Door het rapport heen doen we verschillende aanbevelingen om de impact van Sing & Dance UP! te maximaliseren. Deze aanbevelingen zijn tot stand gekomen tijdens de sensemakingsessie die we organiseerden voor ELJA Foundation en Sing & Dance UP!. In deze sensemakingsessie worden de resultaten van het onderzoek geduid, verdiept en verrijkt. Daarmee kan er niet alleen (gezamenlijk) geleerd worden van de resultaten, maar ook gestuurd worden op impact.

Tijdens de sensemakingsessie wordt met behulp van drie *Learning Loops* (Argyris & Schön, 2002) leervragen gesteld, namelijk:

- Single loop: Doe ik mijn activiteiten op de juiste manier? Waarmee gereflecteerd kan worden de werkwijze / activiteiten.
- Double loop: Doe ik de juiste dingen (activiteiten)? Waarmee gereflecteerd kan worden op de strategie (programmalogica)
- Triple loop: Richt ik mij op de juiste dingen? Waarmee gereflecteerd kan worden op de missie/visie (probleemgebied)

De aanbevelingen die we door het rapport hebben gedaan, categoriseren we op deze pagina naar de *learning loops*, om zo expliciet te maken op welk niveau de aanbevelingen gelden en op welk niveau dus ook besluiten genomen moeten worden over deze aanbevelingen.

Aanbevelingen gericht op het aanpassen van de werkwijze:

1. Het aanbieden van een tastbare en/of visuele herinnering aan het event op school of in de klas te hebben, zodat kinderen dagelijks herinnerd worden aan het traject, bijvoorbeeld een ingelijste foto. Deze tastbare herinnering draagt hopelijk bij aan de sleutelervaring van kinderen, waarmee zij zich opnieuw gestimuleerd worden om te zingen en dansen.
2. Uitvragen wat leerkrachten specifiek nodig hebben om vaker met kinderen te gaan zingen en dansen. Daar spelen de Vliegende Brigadiers nu al een rol in. Wellicht kunnen andere interventies op school- of leerkrachtniveau ingezet worden te zorgen dat er ook buiten het

Sing & Dance UP! traject vaker op scholen wordt gezongen en gedanst.

3. Differentieer in de Sing & Dance UP! aanpak, om zo een inclusiever en impactvoller programma te bieden. Dat betekent extra begeleiding en aandacht voor scholen waar de impact het grootst kan zijn, zoals lage SES-scholen of taalscholen. Het betekent ook verdieping en uitdaging bieden aan scholen die al veel doen met kunst en cultuur, zodat het programma daar niet slechts een herhaling is, maar een volgende stap in de ontwikkeling van leerlingen.

Aanbevelingen gericht op het aanscherpen van het Sing & Dance UP! programma:

1. Meer inzetten op kennismaking tussen scholen. Dit kan bijvoorbeeld door uitwisseling te faciliteren tussen scholen, door klassen van verschillende scholen als buddy aan elkaar te koppelen. Dit kan tevens door tijdens het event klassen van verschillende scholen elkaar te laten ondersteunen, door hen bijvoorbeeld te laten klappen terwijl andere klassen zingen. Daarmee wordt tegelijkertijd ook potentiële rivaliteit tussen groepen voorkomen.
2. Kinderen een kans bieden om door te groeien in zang en dans, bijvoorbeeld door het oprichten van een Sing & Dance UP! koor. Dit is een manier om kinderen ook na Sing & Dance UP! vaker te laten zingen en dansen.
3. Professionals vanuit het Jeugdfonds Sport en Cultuur scholen actief laten benaderen, om te onderzoeken hoe zij scholen of leerlingen op scholen kunnen ondersteunen, zodat kinderen blijven zingen en dansen. Verder biedt het eerder genoemde verankeringsbudget, gezien financiën één van de grootste belemmering is, een grote kans in het bieden van meer zang- en danslessen op scholen.

Aanbevelingen (2/2)

Aanbeveling gericht op het aanscherpen van de missie/visie van Sing & Dance UP!:

- Onderzoeken welke werkzame elementen van Sing & Dance UP! zorgen voor de ontwikkeling op persoonlijk en sociaal vlak. Zo kan Sing & Dance UP! haar aanpak verder optimaliseren, deze effecten nog meer vergroten, en wellicht delen met andere aanbieders van zang- en danslessen.
- Tenslotte, zien we een kans om (opnieuw) af te wegen, welke specifieke (sub)doelgroepen de focus hebben voor Sing & Dance UP!. Ons advies is om een specifieke strategie in te richten voor de werving en/of selectie van scholen. Voor het ontwikkelen van deze strategie, adviseren we om als Sing & Dance UP! organisatie de vraag te beantwoorden: Bij welke (sub)doelgroepen willen en kunnen wij de meeste impact maken?

We hopen dat deze aanbevelingen helpen om als Sing & Dance UP! nog meer impact te maken en deze kansen voor impactoptimalisatie te grijpen.

7. Annex

Toelichting functies & financiering

Toelichting functies

- **Vliegende Brigadiers:** professionele vakdocenten die langs kwamen bij de verschillende schoolklassen om zang- en/of dansles te geven. Er waren Vliegende Brigadiers die alleen zang- of dansles gaven, en Vliegende Brigadiers die beiden gaven.
- **Interne cultuur coördinatoren (ICC'ers):** leerkrachten op een basisschool die verantwoordelijk zijn voor de cultuureducatie. De ICC'er is de spil voor het cultuuraanbod, coördineert activiteiten, werkt samen met culturele partners en ontwikkelt het cultuurbeleid van de school. Dit gebeurt vaak na het volgen van een speciale cursus, die ook de kennis en vaardigheden voor deze rol versterkt.
- **Experts:** De geïnterviewde experts zijn niet betrokken geweest bij het programma, maar bieden juist een aanvullend perspectief binnen dit onderzoek op basis van hun wetenschappelijke kennis over kunst- en cultuureducatie.

Toelichting aanvullende financiering voor scholen

- **Jeugdeducatiefonds (JEF):** Het Jeugdeducatiefonds helpt de ontwikkelingskansen te vergroten van kinderen die opgroeien vanuit een achterstand. Waar geldgebrek een belemmering is in de ontwikkeling, kan de school een beroep doen op het Jeugdeducatiefonds, zodat ieder kind kan meedoen en de kans krijgt om hun talenten maximaal te ontwikkelen. Voor meer informatie, bezoek <https://www.jeugdeducatiefonds.nl/>.
- **School- en Omgeving regeling (S&O):** Het programma School & Omgeving heeft als doel om kansengelijkheid onder kinderen en jongeren te vergroten. Dit gebeurt door het aanbieden van buitenschoolse activiteiten naast het reguliere onderwijs. Het is één van de maatregelen voor het vergroten van kansengelijkheid in en rondom het onderwijs. Voor meer informatie, bezoek <https://www.gelijke-kansen.nl/schoolenomgeving>.

Effectenkaarten voor ouder-kind interview

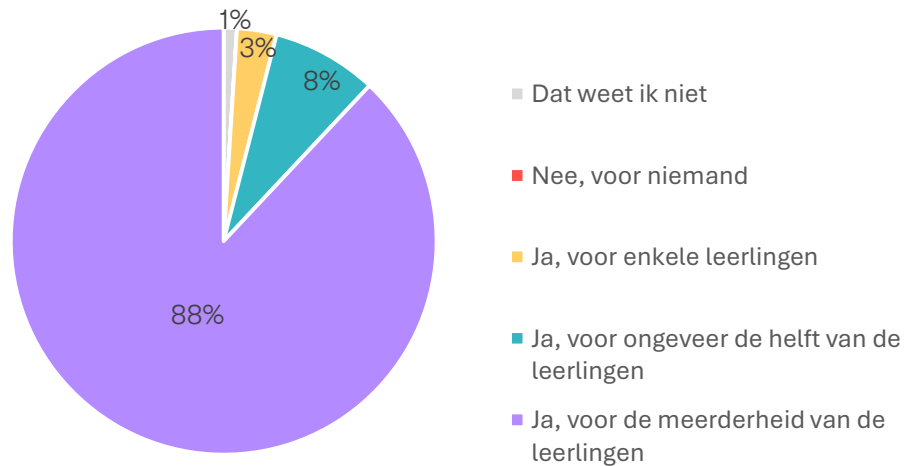
Effectenkaarten zijn een instrument om de beoogde veranderingen van een interventie, in dit geval Sing & Dance UP!, in beeld te brengen. De simpele stellingen en plaatjes sluiten aan bij de belevingswereld van kinderen, en bieden zo een creatieve en passende onderzoeksmethode om veranderingen door het programma te bespreken. Tijdens de interviews konden kinderen en ouders uit 13 effectenkaarten met stellingen en plaatjes kiezen welk kaartje het beste paste bij de verandering die zij ervaren of geobserveerd hadden sinds Sing & Dance UP!.

<p>Ik heb meer zelfvertrouwen gekregen</p> 	<p>Ik heb nieuwe vrienden gemaakt</p> 	<p>Ik heb mijn klasgenoten beter leren kennen</p> 	<p>Ik denk vaak terug aan het concert</p> 	<p>Ik wil iets anders zeggen</p>
<p>Ik weet beter waar ik goed in ben</p> 	<p>Ik ben vaker gaan zingen of dansen met andere kinderen</p> 	<p>Ik ben zelf meer gaan zingen of dansen</p> 	<p>Ik weet niet meer zo goed wat we precies gedaan hebben</p> 	
<p>Ik durf meer dingen te doen</p> 	<p>Ik ben zelf meer gaan zingen of dansen</p> 	<p>Het is leuker in de klas</p> 	<p>Er is niet zoveel veranderd bij mij</p> 	

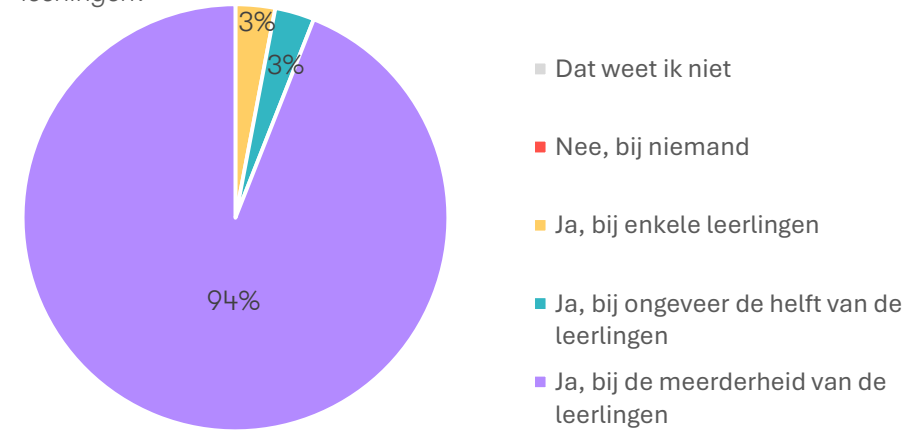
Concert als sleutelervaring – door leerkrachten

Resultaten vragenlijst leerkrachten

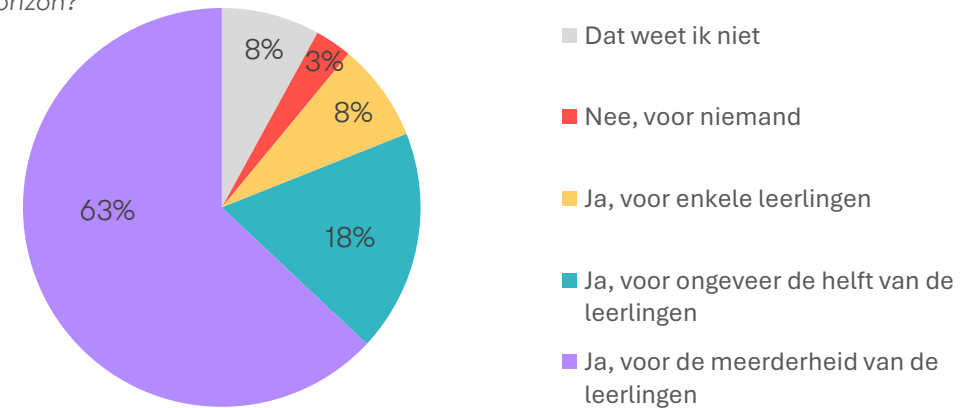
Figuur 11. Heb je het idee dat dit voor jouw leerlingen een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad?

Figuur 12. Denk je dat het evenement een blijvende indruk heeft achtergelaten bij jouw leerlingen?

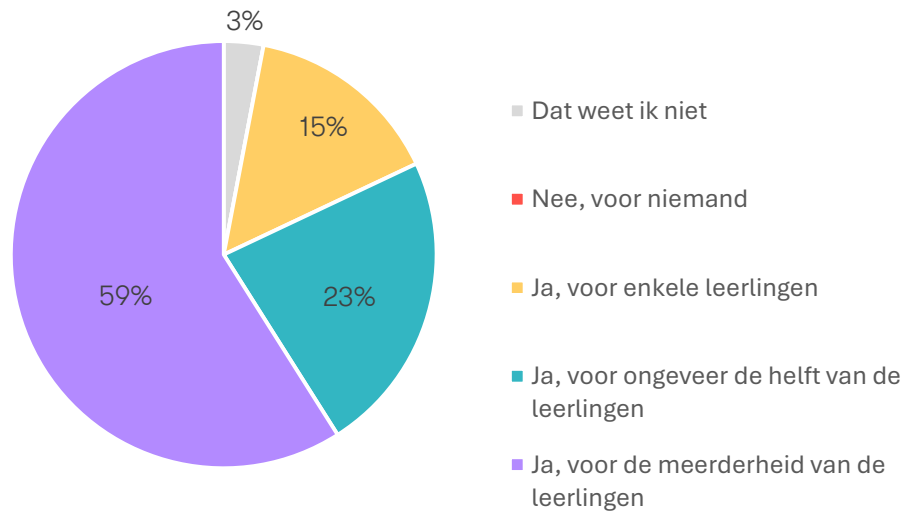
Figuur 13. Heeft het evenement voor jouw leerlingen geleid tot een verbreding van hun horizon?

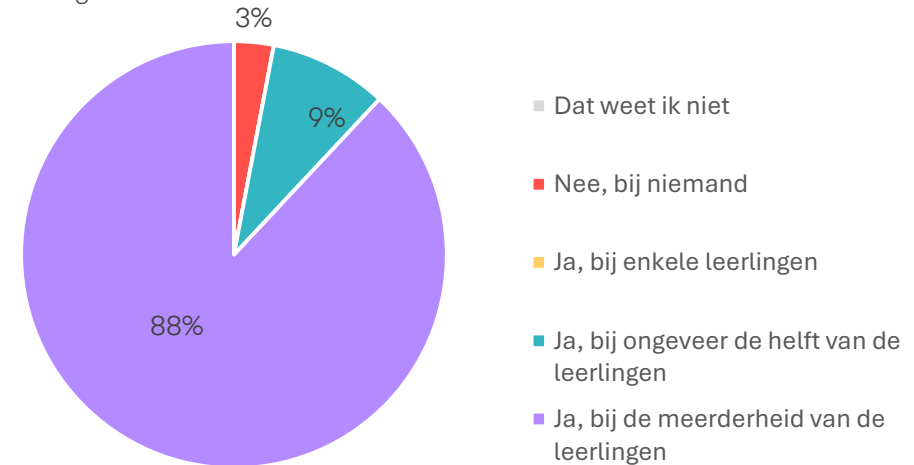
Concert als sleutelervaring – door Vliegende Brigadiers

Resultaten vragenlijst Vliegende Brigadiers

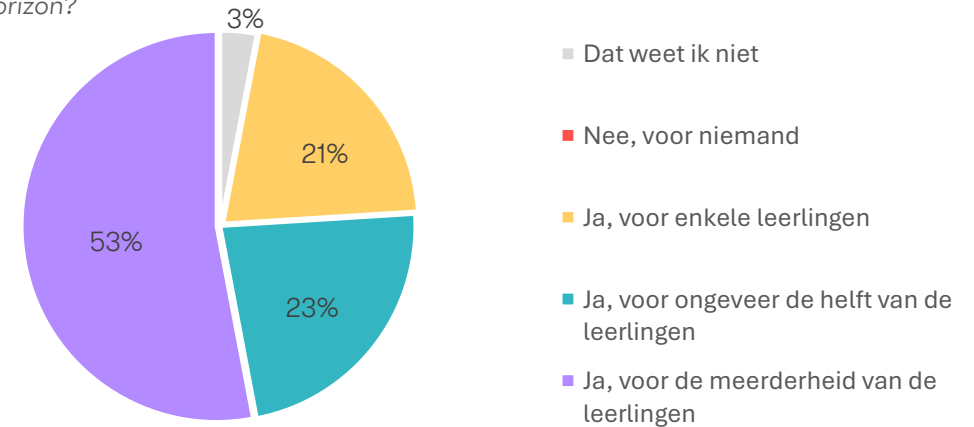
Figuur 14. Heb je het idee dat dit voor de leerlingen een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad?

Figuur 15. Denk je dat het evenement een blijvende indruk heeft achtergelaten bij de leerlingen?

Figuur 16. Heeft het evenement voor de leerlingen geleid tot een verbreding van hun horizon?

Concert als sleutelervaring – uitgesplitst naar type school

Resultaten scholen zonder aanvullende financiering (n=37)

Figuur 17. Dit denken de leerkrachten over het verbreden van de horizon:

97%

Van de leerkrachten denkt dat het evenement een **blijvende indruk** heeft achtergelaten voor de meerderheid van hun leerlingen.

89%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen **een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad.**

62%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! Voor de meerderheid van hun leerlingen heeft geleid tot de **verbreding van hun horizon.**

Resultaten scholen met financiering via de School en Omgeving regeling (S&O) (Let op! n=1)

Figuur 18. Dit denken de leerkrachten over het verbreden van de horizon:

100%

Van de leerkrachten denkt dat het evenement een **blijvende indruk** heeft achtergelaten voor de meerderheid van hun leerlingen.

100%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen **een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad.**

0%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! Voor de meerderheid van hun leerlingen heeft geleid tot de **verbreding van hun horizon.**

Resultaten scholen met financiering via het Jeugdeducatiefonds (JEF) (n=26)

Figuur 19. Dit denken de leerkrachten over het verbreden van de horizon:

89%

Van de leerkrachten denkt dat het evenement een **blijvende indruk** heeft achtergelaten voor de meerderheid van hun leerlingen.

85%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen **een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad.**

66%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! Voor de meerderheid van hun leerlingen heeft geleid tot de **verbreding van hun horizon.**

Resultaten scholen met financiering via JEF en S&O (Let op! n=1)

Figuur 20. Dit denken de leerkrachten over het verbreden van de horizon:

100%

Van de leerkrachten denkt dat het evenement een **blijvende indruk** heeft achtergelaten voor de meerderheid van hun leerlingen.

100%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen **een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad.**

100%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! Voor de meerderheid van hun leerlingen heeft geleid tot de **verbreding van hun horizon.**

Concert als sleutelervaring – uitgesplitst naar type school

Resultaten scholen zonder aanvullende financiering (n=37)

Figuur 17. Dit denken de leerkrachten over het verbreden van de horizon:

97%

Van de leerkrachten denkt dat het evenement een **blijvende indruk** heeft achtergelaten voor de meerderheid van hun leerlingen.

89%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen **een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad.**

62%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! Voor de meerderheid van hun leerlingen heeft geleid tot de **verbreding van hun horizon.**

Resultaten scholen met aanvullende financiering via het Jeugdeducatiefonds, de School en Omgeving regeling of beide (n=28)

Figuur 18. Dit denken de leerkrachten over het verbreden van de horizon:

89%

Van de leerkrachten denkt dat het evenement een **blijvende indruk** heeft achtergelaten voor de meerderheid van hun leerlingen.

86%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! voor de meerderheid van hun leerlingen **een nieuwe ervaring was die zij anders niet zouden hebben gehad.**

64%

Van de leerkrachten denkt dat Sing & Dance UP! Voor de meerderheid van hun leerlingen heeft geleid tot de **verbreding van hun horizon.**

Verbondenheid door deelname

Resultaten vragenlijst Vliegende Brigadiers

	Ja	Nee
Leerlingen voelen zich meer onderdeel van de groep	53%	47%
Leerlingen helpen en steunen elkaar meer	56%	44%
Leerlingen vielen buiten de groep	15%	85%
Leerlingen moedigen elkaar meer aan	53%	47%
Er zijn nieuwe connecties ontstaan tussen leerlingen	44%	56%
Leerlingen komen meer voor elkaar op	12%	88%

Resultaten vragenlijst leerkrachten

	Ja	Nee
Leerlingen voelen zich meer onderdeel van de groep	68%	32%
Leerlingen helpen en steunen elkaar meer	48%	52%
Leerlingen vielen buiten de groep	5%	95%
Leerlingen moedigen elkaar meer aan	66%	34%
Er zijn nieuwe connecties ontstaan tussen leerlingen	46%	54%
Leerlingen komen meer voor elkaar op	17%	83%

De lage percentages van leerlingen die meer voor elkaar opkomen, zijn niet per definitie een negatief teken. Voor elkaar opkomen kan alleen in situaties waarin dat nodig of wenselijk is, en mogelijk is dit niet het geval in veel klassen.

Bijdrage aan ontwikkeling van kinderen

Resultaten vragenlijst Vliegende Brigadiers

Heb je gezien dat het Sing & Dance UP! programma ervoor heeft gezorgd dat de leerlingen...

	Dat weet ik niet	Nee, niemand	Ja, enkele leerlingen	Ja, ongeveer de helft van de leerlingen	Ja, de meerderheid van de leerlingen
Beter samenwerken	24%	3%	9%	26%	38%
Zich beter kunnen verplaatsen in anderen	32%	3%	29%	21%	15%
Beter de talenten van anderen zien	9%	0%	32%	27%	32%
Ontdekken waar ze goed in zijn	3%	0%	41%	29%	27%
Beter omgaan met emoties	41%	3%	35%	9%	12%
Zich beter kunnen uiten	26%	3%	41%	15%	15%
Meer zelfvertrouwen hebben	24%	0%	26%	24%	26%

Resultaten vragenlijst leerkrachten

Heb je gezien dat het Sing & Dance UP! programma ervoor heeft gezorgd dat de leerlingen...

	Dat weet ik niet	Nee, niemand	Ja, enkele leerlingen	Ja, ongeveer de helft van de leerlingen	Ja, de meerderheid van de leerlingen
Beter samenwerken	20%	8%	15%	14%	43%
Zich beter kunnen verplaatsen in anderen	20%	8%	21%	25%	26%
Beter de talenten van anderen zien	3%	0%	29%	19%	49%
Ontdekken waar ze goed in zijn	3%	3%	28%	20%	46%
Beter omgaan met emoties	22%	17%	24%	15%	22%
Zich beter kunnen uiten	19%	6%	26%	23%	26%
Meer zelfvertrouwen hebben	5%	2%	35%	26%	32%

© Grant Thornton Specialist Advisory Services B.V. Alle rechten voorbehouden.

Grant Thornton Accountants en Adviseurs B.V. is lid van Grant Thornton International Ltd (Grant Thornton International). Grant Thornton International en haar leden zijn geen wereldwijde vennootschap. Diensten worden geleverd door onafhankelijke leden.